

~~11799-1~~
4

Ставмуввса пролетаріјјас, օтутчօј!

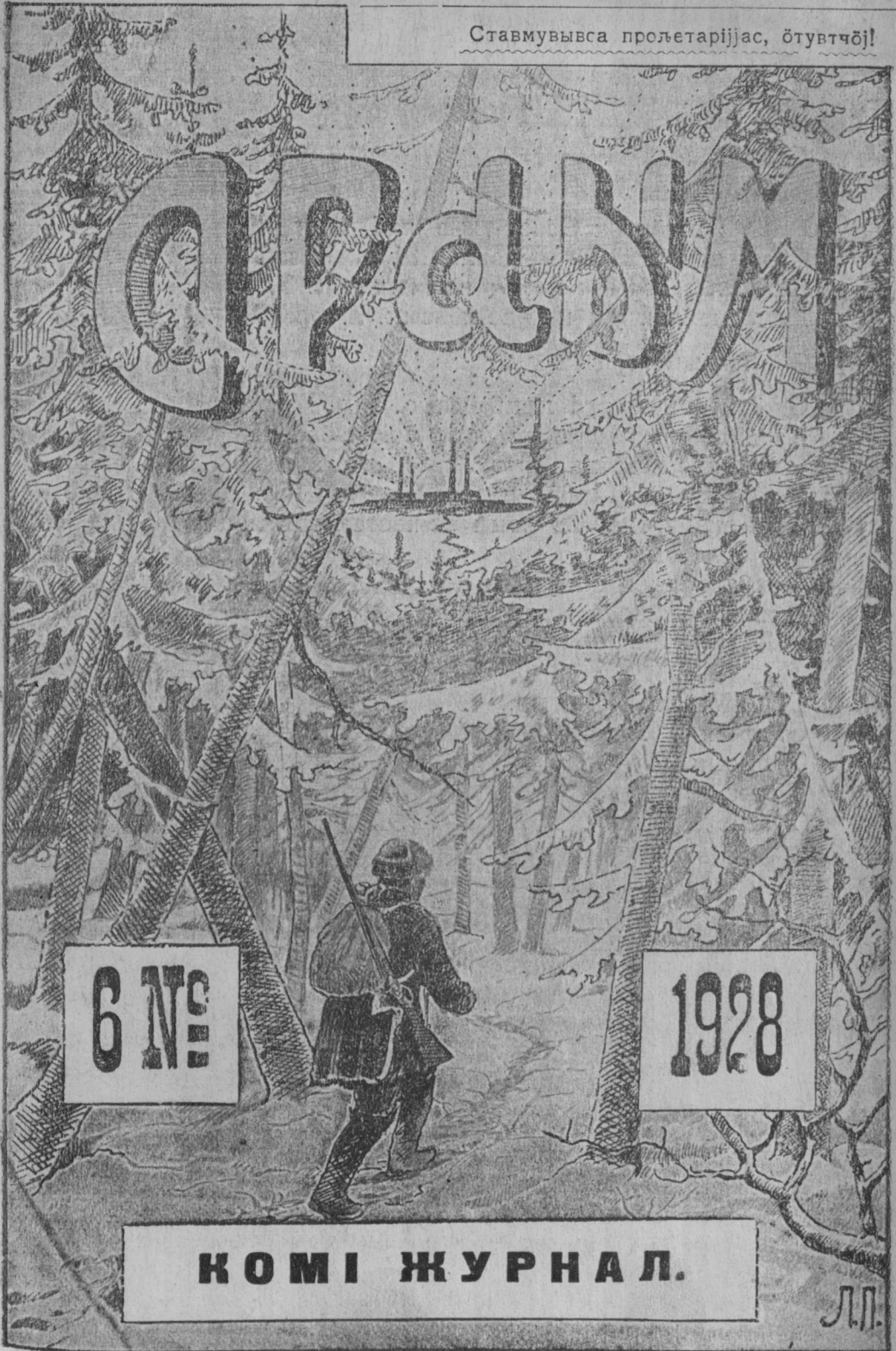
ОРАТЪМ

6 №

1928

КОМІ ЖУРНАЛ.

Л.П.

ЛУӨРТАС.

Листбөкжас.

Биңөдөй гөгөрбок Сөвет-уж-вылад. Оботуров.	1
Биңму вот 1828-29 во-кежлө. Щетинын.	4
Сотчөмыг верман помөз гольмыны. Н. Уль.	8
Комсомоллөн уж нывјас-пөвсын. Лучев.	13

Міјан өіктјасын.

Су өзім сојыг руд лөлө-јылыг. Агр. Жакова.	16
Кушөма олыг шленјас віңму-овмөс-бердса коператівјасын. Бутырев Ј.	20
Колө унжык јаслыјас вогтавны. Врач Нєкрасов.	23
Кыңи муніс 1927-28 воын ас-костса вот міјан областын. Щ.	25
Фізкультура-уж өіктјасын. Н. Одінтсов.	27
Быд өіктө лөгөдөј радио. Ј.	32

Көмі гижөдчүкөр.

Салө-Мікул. Біја-Өгыр.	35
Сі-гудөк	41
Тулысын. Сіз-Паш.	42
Тулыс. П. Козув.	46
Тулыс. Кон-Өль.	47

НЭЖ Коми
1-1

У-1

Ставмуывса пролетаріјјас, օтүвтѳѳі

Ә Р Ә Ы Ж

КОМІ ЖӖЗЛӖН ЖУРНАЛ.

ЛЕӖӖ ВКП (б)-лӖн ОБКОМ БЫД ТӖЛЫГЫН ӖТЧЫД.

6 (21) №

Юнь

1928 во.

ВиӖӖдӖј гӖгӖрбок сӖвет-уж-вылад.

Ен чӖв олӖј, кор адӖаннӖд омӖлторјас, петкӖдӖј сӖјӖс вӖла-вылӖ.

СӖвет-Сојуз-пагта Ӗні мунӖ зев ыжыд уж. Ужалыг жӖз вӖчӖны выл олӖм. УналаӖ вӖчалӖны быдгама-пӖлӖс пабрик-заводјас, елек-тричество-стантсӖјаяјас, мельничаяјас, больничаяјас, школајас, лавкајас. ОлӖмыс СӖвет-республикаын ӖдјӖ вежгӖ, бурмӖ.

ТащӖм ыжыд уж-динас ужалыг жӖз некор-на ез кутчӖглыны. **ТажӖ—выл уж.** Ми огӖ-на кужӖ јона бура, шуам, кущӖмкӖ завод вӖчны, туж лӖгӖдны, лӖбӖ мукӖд гырыг ужјас нуны. ВӖчӖм-бӖрас, лӖбӖ вӖчӖгас-на нӖшта пыр кыткӖ кӖггӖ, пазалӖ, артмӖны ӖлӖчкӖ-кӖјас, локторјас. Сегга нӖшта вывти-уна гӖм виӖам весшӖрӖ. Кыз ужыс мијан, ҫерт, јона шаӖ, олӖмтӖ пыр ӖтарӖ воӖӖ чепӖстӖ, овмӖстӖ кыпӖдӖ. КолӖ сӖјӖ керны, медем олӖмсӖ ӖдјӖжык вермам вежны, меде робочей да крестана буржыка кутасны овны. Кыз сӖјӖ вӖчӖны? **Медым стрӖитан уж-бердас кутчӖгасны став робочейјасыс да крестанаыс, меде најӖ кутасны дӖӖӖритны, тӖждыны стрӖитан уж-пондаыс.** Сегі выл олӖмтӖ ми ӖдјӖжык дај кокӖиҫыка вермам лӖгӖдны.

Коммунист-партијаса 15-д сјезд-вылын став СӖветсојузса коммунистјаслӖн журалыгыс, Сталин-јорт, шуис: робочей да крестана ӖтсӖгтӖг-пӖ социализм-ногса олӖмсӖ вӖчны оз поӖ. КолӖ-пӖ став ужалыг жӖзсӖ гӖбӖдны, матӖдны быдгама уж-бердӖ. Меде робочейјас бура каҫаласны. гӖгӖрвоасны ставсӖ, мыј вӖчгӖ пабрик-заводјасын, кӖрттуј-вылын, мукӖдторјаслӖгӖдан уж-вылын. Меде став гӖла да шӖркоҫҫема олыг крестанаыс кутасны тӖдны, мыј вӖчгӖ, стрӖитчӖ гӖктын. Ужалыг жӖзлы-пӖ оз ков сӖмын тӖдны, виӖӖдны. Ставныс-лы налы колӖ аслыныс щӖщ кутчӖгны уж-бердас. КолӖ вуштыны, бырӖдны став ӖлӖчкӖсӖ, омӖлторсӖ. Со мыј шуис Сталин-јорт. Партијаса 15-д сјезд вына кывјӖн, крепыд киӖн индӖс, сетӖс став

коммунистическая, комсомольская, став служашщея, советская властью наказ:—став рабочея да крестанаос-по матыгтмодо строитан уж-бердо. Мед најо кутасны виставлены, индавы, кыти लोक, кыти омольа ужыс мундо. Бура-по колдо кывзыны советская рабочея да крестаналыг шыагомсо. Најо шуомјас-серти, одјожык, чорыда богтгыны быродны став लोकсо строитан ужгыс, овмосыг, олмоыг.

Нелучкијасыд, локторјасыд мијан уна-на емог. Ез-на бырны рабочея да крестаналыг олөмсо, овмөссө зугыгјас, Совет-Республикалы бур ужсо нуны торкалыгјас. Буржујасыд ез-на бырны. Неважон-на Москва-карын судитисны морт ветымынос—важ буржујасос да налы отсасыг инженерјасос. Најо, революцијалы паныд муныг чукорыс, быд-ногыс торкалисны изшом перјан уж нуны Шахтинскея рајонын. (Изшом јона колантор. Сижон ломтоны фабрик-заводјас, парекодјас, паровозјас да мукөдтор). Најо көсјисны асланыс лок ужнас пыщкөсгаыс, гугон жугодны Совет-Сојузлыг овмөссө, најо көсјисны путкылтны советвластос.

Рабочејас сещом жугөдан ужсо казалисны, норасисны ГПУ-о. Советвласт ставсо пукгөдис турмао, суд зев чорыда сыыг мыждис.

Емог нөшта и уна поснижык нелучкијас. Рабочеј јоз став нелучкијассө зев јона быродоны.

Мијанлы бокин сулавны сijo ужыг оз поз. Коми ужалыг јозлы отувтчөмөн сиз-жө колдо быродны нелучкијассө Коми областыг.

Строитан ужад мијан зев-жө уна омөлторјас емог. Печераын вөчалоны выл заводјас, Сыктывдинкарын вөчөма дај ужало вөрпитан завод, Вичинын да Кылтоваын пуктоны електричество стантсijaјас, уналаын вөчоны выл школајас, нужөдоны-логөдоны тујјас. Уна мукөд торјас-на нөшта вөчалоны. Став строитан ужсо кыккујим кывјон виставны он вермы. **Строитан ужјасыс мијан областын зев дыр муноны, донон-на сувтоны-и.** Колдо одјожык, да буржыка да донтөмжыка вөчны. Коми ужалыгјасы та-куза јона колдо мөвпыштылыны. Ми-од они огө ужало буржујас-вылө, ми ужалам аслынымлы. Вичны ковтөм-инө лишнеј кад, лишнеј уж, торкөдны лишнеј гөм оз ков. Сыкөд колдо вермагны, зикөз сijos быродны. Мед быд көпејка, адзас бур места, медым быд уж мунас пөлза-вылө; мед нинөмтор оз-ло вешорө шыбытөма.

Та-куза колдо зев јона горнитны советын, собраңнејас-вылын учреждөңнејасын, кыз-гурө ужалөм-јылыг колдо гижны газетө, норасны РКИ-о.

Нөбаган-вузасан ужын абу-на-жө ставыс шаң. Мукөд-дырјыс вузалоны тујтөм төварјас, донна төварјас. Коперативјасын гөм лотайтөмјас щөкыда овлоны. Төварыс сени оз тырмывлы. Кодлы мог сы-бөрсө вичөдны? Ферт-жө—аслыныс крестаналы. Колдо щөкыджыка корны отчет потребобшествоса правленьнеыдлыг. Крестаналы колдо став омөлторсө петкөдны сін-возө, отвылыг сijos быродны.

Сегга богтам советјаслыг ужсö. Мукöд крестанаыс мөвпалöны: мед-пö жалöваншщикјас сені ужаласны. Сіјö абу лучкі горны. Сіјі-над-öд служашщејјасыд кутасны чіновныкјасö пөрны. Најö вылыган кутасны візöдны крестана-вылö,—озырјаскöд пондасны артмыгны. Совет уж-бердö гöла да шөркоффема олыг крестаналы öтув, топыда колö кутчігны.

Совет—вöлöгтын веккöдлö, журнуöдö став обществоса ужнас. Служашщејјас ас-кежаныс, јöз отсöгтöг став делöнас бергöдлыны оз вермыны. Крестаналы колö пырны ісполком-бердса гектсіјаясö. Гектсіјаяс-пыр веккöдлыны вöлöгтувса ужнас, лөгöдны вöлöгтувса овмös, тöждыгны крестаналы бур олöм лөгöдöм-понда. Партіј-неј да комсомольскеј ячејкајаслы колö јона богтгыны котыртны крагтанасö гектсіјаяс-бердас, артелöн вöчны выль олöм.

Нывбабajas јона-на бöрын кысгöны. Најös колö öтi туж-вылö, öтвочсыö мужікјаскöд сувтöдны. Мед најö щöщ кутасны ужавны ісполкомын, коператсіјаын да мукöд організатсіјаын. Мед најö щöщ богтгасны бырöдны став локторсö вöлöгтјасыг, уездыг, областыг.

Локторјас вöла-вылö петкöдöмыг **некөдыг повны оз ков.** Некущöм служашщејлы абу сетöма права зөбны, таітны асгыс нелучкіјассö, омöлтөрјассö. Көт кущöм ыжыд чіна да уна тöдыг морт ез вöв, ставыслыг позö дај колö омöлтөрсö петкöдны, јандыгтöг гін-возас шуны.

Быд учреждөньнелы, організатсіјалы, локтiс-кö крестанін норасны, колö кывзыны сылыг шуöмсö, норасöмсö. Крестаналы колö візöдны, медым налөн бур советјасыс, норасан гіжöдјасыс ез вошны учреждөньнејасын кабалајас-костö, ез сібдыны кущöмкö кантсельаріјаö. Служашщејјасыг ыжыдö пукгöмсö, кыз-гурö ужалöмсö (бјурократізмсö) колö зікöз бырöдны.

Став нелучкісö, локторсö став ужалыг јöз отсöгөн зілö бырöдны Робочөј да Крестаналөн Інспектсіја. Сіјö вермö відлавны ужсö быд учреждөньнелыг, сетны пріказ. Сетчö комі крестана öмöла-на, шоча-на нораслывлöны. Быд лун, весіг вежалунö, Сыктывдін карын, Областувса Роб. да Крест. Інспектсіјаö позö сетны норасöм. Норасаң пігмöјас Роб. да Крест. Інспектсіјаö мöдöдчöны маркатöг.

Нелучкіјас, локторјас ужалыг јöз вермасны бырöдны газетјаспыр. Вöлöгтын—стенö-öшöдан-газет-пыр, гырыгжык торјас—областнеј газетјас-пыр.

Стенö-öшöдан газетыг редактсіјалы быд локтор-јылыг гіжöдсö колö мöдöдны прокурорлы, јуöртны уездö, лібö областö. Мілітсіоңерлы, волісполкомлы,—быд учреждөньнелы да організатсіјалы колö лыддыны стенö-öшöдан газетсö, кывзыны крестаналыг газетпырыс шыöдчöмсö.

„Југыд Туж“ да „Комі Сікт“ сіз-жö зөв јона петкöдöны гін-возö крестана гіжöдјас-серті міјанлыг омöл-інјассö. Уна тор-нын

заметкајас-куза лөгөдөма, уна сөветскеј „чинovníкөс“ мыждөма, выговорјас сетөма да мукөд-пөлөс наказаһејас пунктөма. Сы-вылө еновтчыны, ферт, оз поф. Колө став крестаналы лыффыны газет-јастө, асланыс јонжыка гижны газетас.

Өнi „Југыд Туж“ кутiс лефны Робочей-да Крестаналөн Инспекцијалыг листбок. Тајө листбоксө лөгөдөма, мед ужалыг јөз јонжыка кутасны газет-пыр бырөдны быдсама-пөлөс һелучкисө.

Крестана, гижөј асланыд газетјасө!

Быд бокгаһ, став ужалыг јөз өтувјөн кутам бырөдны омоторјассө выль олөм вөчан туж-вылыг. Коммунист-партијаса 15-д гјездлыг индөдјассө өтувјөн олөмө пөртам. Сталин-јортлыг кывјассө огө вунөдөј. Сижө кывјас-герти пондам бура течны да выль-ногөн, бура, нуөдны овмөс, бура вегкөдлыны сөвет-государствоөн.

Оботуров.

Ви́зму-вот 1928-29 во-кежлө.

Кожмөд во-һин визму вот крестана овмөс-вылө кутiс течыны докод-герти. Сөмын тајө воөф ез-на-жө став докодыс крестаналөн учөт-вылө бөтгыв, дај учөтө бөгтан докодјасыс омөла-на вөли бөтөма лыд-вылө. **Таво-кежлө бара лөгөдiсны выль закон.** Выль законсө сiзи лөгөдөма, медем егкө сполнејжыка бөтны лыд-вылө став докодсө крестаналыг, мед вотсө унжык мынтiс озыржык крестанин, мед шөркодфема олыглөн вотыс таво колан вога ыждажө лоiс, а гөль јөз медем фiкөф мынiсны вотгыс.

Кушөм докодјас да кызи кутасны лыффыны вот лөгөдигөн.

Колан-вога закон-герти лыдө (учөт-вылө) бөтгылис сөмын гырыс скөт: вөвјас да мөсјас. Тајө во-кежлө шуөма лыдө бөтны да вот-улө гујны i посһи скөтөс (порејасөс квајт төлысгаһ да ыжјасөс колан арөф чужөмајасөс). Обiсполком корө Тсентралнеј правiтельствыг посһи скөтсө тани һе лыффыны, мијан областын посһи скөтыс докодсө еща вайө-да.

Мөс бөтгө лыдө кукаһасөмгаһ, вөв—колан вога-моз-жө (һоль арөсгаһ). Стракујтөм-ради кутасны бөтны лыд-вылө щөщ i томжык скөтөс (мөс стракујтчө 1¹/₂ арөсгаһ. Вөлыд кутас таво стракујтчыны Сыктыв да Кулөмдинса ујездјасын—2¹/₂ арөсгаһ).

Ви́зму-вылө, скөт-вылө мијан областлы со кушөм шөркодфем докоднеј нормајас лөгөдөма: 1 фегатина му-вылө—54 шайт, 1 фег-

гатына віз-вылө—20 шайт, вөв-вылө—22 шайт, мөс-вылө—16 шайт. Колан вога-герті таво чінтөмаөг докодней нормасө вөв-вылө да мөс-вылө (колан во вөлі: вөв-вылө 25 шайт, мөс-вылө—18 шайт). Тажө нормајас-гертыс Обісполком пунктис быд вөлөстлы торја нормајас: кытчө гырыгжыкөс, мукөдлаас ічөтжыкөс, абу өткод бурлуныс быд вөлөстын візмуyslөн да скөтыслөн-да. Кущөм нормајас кущөм вөлөстјаслы лөгөдөма сы-јылыг, петіс „Југыд туй“—көд торја таблітса. Норма-герті овмөс-вылө докодтө течигөн он вермы сполнеја лыддыны озыржыка олыг крестәинлыг вот-улө пырөм став докодсө. Озыра олыг крестәинлөн візмуыд буржык, ыжыджык докод гетө, мөсјасыс јөлажыкөг, вөвјасыс буржыкөг гөла олыг крестәинлөн-дорыг. Мед бура олыг крестәинлөн вот-улө пыран став докодыс вот-улас суріс, медым бур візмуыс да бур скөтгыс ыжыджык вот мынтіс, выль закон-герті, бура олыгјаслы норма-герті гечөм докод-вылас пуктыггө кымынкө прөцент содтөд докод (надбавка). Кущөм овмөслөн вот-улө суран став докодыс лөб 400 шайт лөбө унжык, да воө-кө быд сојыг-вылө 50 шайтөн лөбө вылөжык, сылы і пуктасны содтөд докодтө (надбавкатө).

Міјан областлы тсентр щөктөма со кущөм докода овмөсјаслы да мыјыжда содтөд докод сујны:

Уна-ө вот-улө пыран докодыс.	Кымын прөцент содтөдыс пуктыгө.	Уна-ө став докодыс	Кымын прөцент содтөдыс пуктыгө.
400-саң 450 шайтөз	5 прөч.	700-ыг в-жык 750 ш-өз	14 прөч.
450 " 500 "	6 "	750 " " 800 "	16 "
500 " 550 "	7 "	800 " " 900 "	19 "
550 " 600 "	8 "	900 " " 1000 "	22 "
600 " 650 "	10 "	1000-ыг вылөжык	25 "
650 " 700 "	12 "		

Кулакјаслыг, јөз ужөн олыг јөзлыг (самөкур вузалысјаслыг, вузасысјаслыг да мукөд сещөм јөзлыг) закон шуөма став докодсө (норматөг) лыддыны.

Кущөм боқыса докодјас (нажеткајас) кутасны таво бөстны лыд-вылө да сујны вот-улө?

Выль закон щөктө бөстны лыд-улө став во-гөгөрга нажөткасө, көдөс көзаіныс да сылөн земјаыс бөстөмаөг колан вога мај I лунгаң тавога мај I лунөз. Колан во міјан облагтын ез бөстчы лыдө докод вөралөмыг (звер-пөтка кыјөмыг). Таво тајө докодыс пырасжө вот-улад.

Быд крестянинлы учотсö вöчигас колö лучкi вiставны учот нуöдан комиггiаыслы докоджассö. Медым ез зeбны крестяна ассыныс докоднысö, налогсö течтöз докоджассö мед-вождöр видлалас контролней комиггiа. Сы-бöрын видлалас вöлöстувса налогöвей комиггiа. Вöлöстувса налогöвей комиггiа оз став во-гöгöрға докодсö бoгт лыд-вылö. Валовей докодгыс чiнтас нажöвiтiгас став вöчöм рöскодсö. **Ноль сöмын чiстеж докодсö.** Тажö чiстеж нажöткаыс нöшта оз-на ставыс пыр вот-улас. Пырас сöмын кымынкö прöчент, мыжда шуöма Обiсполком. (Гижöма „Југыд туж“ газетö, 68 номерын).

Служашщејјаслыс бoгтчö налог-улö: гортас-кö служiтö,—15 прöчент во-гöгöрға жалöванънеыс, бокрын-кö (мукöд вöлöгтын лiбö карын) служiтö, бoгтчö—10 прöчент.

Бокрын медөн ужалыгјаслөн (шуам, Комилеслы, лiбö Уралса заводјасын ужалыгјаслөн) вот-улö пырас нажöткаыс 10 прöчент. Мукöд откофникјаслөн нажöткаыс (вургыгјаслөн, чоботарјаслөн, пильщикјаслөн, пачвöчыгјаслөн да мукöдлөн) вот-улö пырö нажöткаыс 35 прöчент лiбö вылöжык.

(„Југыд тужын“, 68 нумерын).

Кодлөн ем завод (кучик вöчан завод, мельница), сетыг чiстеж докодыс вот-улö ставнас пырö.

Отувтчöмөн ужалыг кустарјаслы да мастерöвей јöзлөн (артельс-кö налөн пырöма коперативней сојузö, мијан облагтын—Сельпром-кредитсојузö) гетчö 25 прöчент скидка став овмöсса вотгыс.

Выл законын шуöма: гöль крестянинлыс вöлöстувса комиггiа бокрыс нажöткасö вот-улö вермас нöтi не сујны.

Выл закон-сертi, оз сујгы вот-улö жалöванънеыс со куцöм гиктса служашщејјаслөн да медөн ужалыгјаслөн: труд-повинностөн ужалыгјаслөн, гиктса батракјаслөн, вöлöстувса исполкомын да сельсоветö, коперативö да мöда-мöдлы отсаган комитетјасö бöрјöма ужалыгјаслөн, јöзлыс да скöтлыс зоңвiзалун кутыгјаслөн, агрономјаслөн, вөр-стражалөн, судђајаслөн, милiтсионерјаслөн, чельадöс да гырыг јöзöс велöдыгјаслөн, избачјаслөн, вöлöстувса статистикјаслөн, пигмöновлöдлыгјаслөн, больничаясын, школајасын, исполкомјасын да сельсоветјасын ужалыгјаслөн.

Кызи выл закон-кузъаыс лыддыгесö вiзму вотыс.

Колан во вот лыддыгесiс гојыг-вылö уган докод-сертi, торја таблитса-кузъа. Öтi да кык сојыга овмöслы гетчылис скидка. Таво вот кутас лыддыггыны мöд-ногөн. **Овмöсса став докодеыс вождöр шыбытчö 20 шайтөн быд сојыг-вылö. Мыј колъас, сы-вылö i кутас, торја таблитса-сертi-жö, лыддыггыны вотыс.**

Вот лыфдан табытсаыс таво со кушом.

Быд шайтыг

Овмөсын мед-воzza 25 шайт докодыг (20 шайтөн быд сойгы- вылө шыбытөм-бөрас) ботггө	4 ур,
25 шайт-бөрас 100 шайтөз овмөсса докодыг	7 ур.
100 шайт „ 150 шайтөз . . „	10 ур.
150 шайт „ 200 шайтөз	15 ур.
200 шайт „ 250 шайтөз	20 ур.
250 шайт „ 300 шайтөз	22 ур.
300 шайт „ 400 шайтөз	25 ур.
400 шайт „ 600 шайтөз	28 ур.
600 шайт „ овмөсса докодыг ботггө	30 ур.

Тайо табытса-кучаыс быд крестаннн вермас лыффыны асгыс вотсө. Сөмын колө төдны—ыжыдөсө Обисполком пунктма докодней нормасө вөлөгтыслы вижму-вылө да скөт-вылө да кымын прөчент шуөма вот-улө пыртны бокаса нажөткажасыг.

Шуам, кушөмкө вөлөгтлы лөгөдөмаөг докодней нормажассө: фегатина му-вылө—54 шайт, фегатина ојдлана виж-вылө—25 шайт, фегатина ојдлытөм виж-вылө—18 шайт, мөс-вылө—16 шайт, вөв-вылө—20 шайт, ыж-вылө—1 шайт. Крестаннн вөдитө 2 фегатина му, 1 фегатина ојдлана виж, $3\frac{1}{4}$ фег. ојдлытөм виж, вижө 1 вөв, 2 гыр-ыг мөс, 4 ыж. Көчаиныс ужалөма Северолеслы, нажөвитөма 120 шайт. Пыс плөтнычajtөмөн нажөвитөма 100 шайт. Обисполком шуөма сор-товка ужалөмыг нажөткаыг пыртны вот-улас 10 прөчент, плөтны-чajtөмыг 35 прөчент.

Арталам став докодсө:

2 фегатина му-вылө (54 шайтөн фегатинаыг)	108 шайт
1 фег. ојдлана виж-вылө (25 шайтөн фегатинаыг)	25 шайт
$3\frac{1}{4}$ фег. ојдлытөм вижыг (18 шайт. фегатинаыг)	58 ш. 50 ур
1 вөлыг	20 шайт
2 мөскыг	32 шайт
4 ыжыг	4 шайт
Сортовка ужалөмыг (120 : 10 × 10)	12 шайт
Плөтнычajtөмыг (100 : 100 × 35)	35 шайт

Вот-улө суран став докодыс 294 ш. 50 ур

Крестанннлөн, шуам, 5 сойгы. Сиккө, шыбытчас (20 × 5)—100 шайт. Колас вот-улө пыран докодыс—194 шайт да 50 ур.

Өнi лыфдам уна-ө лоө вотыс тацөм крестанннлөн:

Мед-воzza 25 шайтыг ботггө (4 урөн быд шайтыг)	1 шайт
25 шайт-бөрас 100 шайтөз (7 урөн быд шайтыг)	5 ш. 25 ур
100 шайт-бөрас 150 шайтөз (10 „ „ „)	5 шайт
45 шайтгыс ботггас (15 урөн быд шайтыг)	6 ш. 75 ур

Тайо крестанннлөн вотыс лоө . . . 18 шайт

Кушӱм кокӱӧдјас сетӱ выль закон.

Кокӱӧдјас таво колян вога кофӱӧг-кымын-жӱ. Сӱмын таво племенней кӱбылајасыг да племенней мӱсјасыг докодыс вот-улӱ бӱст-чӱ-жӱ-а. Коммунајаслы, сельско-кӱфӱајственней арӱельјаслы да тӱва-рӱшществојаслы кокӱӧдсӱ содтӱма. Выль закон-гертӱ сетчӱ скидка ичӱтжык докода коммунајаслы 60 прӱчент, арӱельјаслы 40 прӱчент; ыжыджык докода коммунајаслы—30 прӱчент, арӱельјаслы—25 прӱчент.

Гӱрдармејеч семјаслы, ужавны вермытӱмјаслы, кыткӱ торк-ӱма овмӱсјаслы, выль местаӱ овмӱдчыгјаслы колян вога-коф кок-ӱӧдјас-жӱ сетчӱны.

Став гӱль крестӱанаӱс мездыны вотыг.

Выль законын шуӱма таво-вылӱ вотыг ӱикӱз мездыны став ов-мӱс-пыг 35 прӱчент овмӱссӱ. Област-куфӱа лоӱ мездыны вотыг 14.000 кымын овмӱс.

Обӱсполком аслас постановлӱенӱеас шуӱма вотсӱ не бостны со кушӱм овмӱсјаслыг: ӱтӱ да кык гојыга овмӱсјаслыг, абу-кӱ на-лӱн докодыс 80 шӱјтыг уна; кујим да ӱоль гојыга овмӱсјаслыг, абу-кӱ докодыс 110 шӱјтыг уна; вит да унжык гојыга овмӱсјаслыг, докодыс-кӱ сылӱн оз кӱј 120 шӱјтыг вылӱ. Шуам, крестӱанӱнлӱн-кӱ став во-гӱгӱрга докодыс 105 шӱјт, а овмӱсас сылӱн кујим гој-ыг, сӱјӱ крестӱанӱнсӱ вотгыс мездасны.

Та-гертӱ оз-на вермыны став гӱль крестӱанаыс мынны вотыг. Медым мездыны став гӱль крестӱанаӱс, нӱшта лоӱ кокӱӧд сетан фонд. Сӱјӱ гӱмнас вӱлӱгтувса налогӱвеј комӱггӱја мездас став гӱль овмӱсјассӱ, сетас кокӱӧдјас (скидка вӱчас) гӱльжыка олыгјаслы.

Кушӱм строкјасӱ пофӱ сетны норасӱмјас, шыӱдчӱмјас вӱлӱгтувса комӱггӱјаӱ.

Виӱму да скӱт ӱельучкӱ лыд-вылӱ бӱстӱмыг да нажӱтка вот-улӱ ӱельучкӱ сӱјӱм-вылӱ, пофӱ сетны норасӱм волӱсполком-пыр на-логӱвеј комӱггӱјаӱ окладней лӱстсӱ мынтыгыслы сетӱм-бӱрын тӱлыг тыртӱӱ (колян вога-моз-жӱ). Кушӱмкӱ-кӱ прӱтча, ускӱфӱтӱ суас кре-стӱанӱнӱс, кокӱӧд корӱм-јылыг шыӱдчӱм колӱ сетны тӱлыг тыртӱ-дыс-жӱ овмӱс торкӱгӱмгаӱыс.

Кушӱм строкјас лӱсӱдӱма вотсӱ мынтыны.

Тсентралней правӱтельство 1928-29 во-вылӱ вот мынтыны се-тӱма кујим строк: **нојабр 15 лун, декабр 15 лун да февраль 1 лун.** Тајӱ срокјас-кејас и колӱ мынтыны вотсӱ. Обӱсполком ыстӱма тсентрӱ шыӱдчӱм,—корӱ строкјассӱ ӱужӱдны.

Крестӱана, отсалӱј виӱму-вот лӱсӱдны.

Мед вот лӱсӱдӱм бура мунас, колӱ крестӱаналы со мыј вӱчны: бӱрјыны учотней, контролней да вӱлӱгтувса налогӱвеј комӱггӱјајасӱ

сугжык, буржык ужалыг јөзөс. Оз ков зөбны, вегкыда ставыслы колө вiгтавлыны став докодтө (уна-ө вiзму да скөт, уна-ө воiс во-гөгөрөн бокуса докод). Повтөг колө јавiтны кодi зөбө (таiтө) ас-гыс докодјассө. Ветлывлыны вот-јылыг вөчөм собраньнејас-вылө да begedajac-вылө, лыдфыны вот-јылыг газетјасыг дај аслыныс кре-станалы колө гiжны газетө, iсполкомөн да налогөвеј комiггiјаөн вөчөм нельучкiјас-јылыг.

Му, скөт да бокуса докод зөбөмыг (таiтөмыг) выль закон-ку-ча волiсполком вермө штрапујтны.

Щетiнiн.

Сотчөмыг верман помөз гөльмыны.

Гулысгаң да арөз шыналө Коми му: сотчалөны керкајас, му-код-дырјi быдса гiктјас, сотчөны уна го, уна сурс гектар вөрјас. Крестаналөн да государстволөн уна мильон шайт-дон овмөс, көлуј кайө шың-јылө. Быд во мијан крестана мынтөны вывти-уна вот бiлы.

Kodi-нө медга мыжа гiктјас, вөрјас сотчөмыг? Оз-ө-нө поз кыз-кө бырөдны, либө чiнтыны пөжарјассө? Медга мыжа став тајө лок лоөмыс, ферт мијан пемыдлун, еновтчөм, өтувтчытөм. Богтам гiктјасын олөм. Стрөјбасө сенi лептөмаөг кыз-гурө, чукөрөн: кер-ка-вылө амбар, сенi пывган, бара керка, да сiзи возө коставлытөг. Керка-костјасын зен уна чаг-јог, кос турун. План-герти керка-карта пунктөм пөшти некөн-на абу. Крестанiныд планјаснад зев омөла лыдфыгө: лезасны-кө, аслыс керкасө сусед керка-бердас зiк пунктас, оз-нын думышт, вермас-пө-өд тази сотчыны ли мылi.

Совет-власт быд ногыс төждыгө крестана овмөс кыпөдөм-вөсна. Сiјө отсалө мыјөн вермө: indödјас геталө пөжарыг вiдчы-гөм-понда, законјас лезалө, кусөдчан көлуј сузөдалө да сiз возө. Сөмын-тајө јона-на еща. Кытчөз јөзыс агныс зiкөз оз гөгөрвөны пөжарјаслыг став омөллунсө да кытчөз агныс оз кутчiгны зiла возсагны пөжарјасыскөд, сетчөз пөжарјаскөд возсаган уж оз вер-мы мунны бура. Гiктјасын ковмас паскыджыка заводiтны југдөд-чан уж нуөдыг организатсiјаслы дај став культурнеј гiлаыслы нуөдны уж пөжарјасыг вiдчыгөм да возсагөм-могыс.

Вiзөј өiктјастө бiгы.

Пөжар лоөмыг кокниджык вiдчыгны ськөд* возсагөм дорыг. Сiзкө, крестаналы јона колө мөвпыштны пөжарјасыг вiдчыгөм-мо-гыс. Ферт, сенi туддөд колө гетны бара-жө југдөдчан уж нуөдыг организатсiјаслы. Сегга өни волiсполкомјаслы гетөма права лөсө-давны обязателнеј постановленьнејас. Сiјө правасө волiсполкомјас-

лы оз ког вунодны. Пачјас, трубајас сиктјасын зев омолөг. Воңын шулі-нын—стрөба вывті сук, уна быд-пөлос јог, лөп туплагө. Чигарка шыбытөмыс, мед-унаыс челаф дурігөн, лібө пач ломтыгігөн пөжарыд і лоө. Татыс відчыгөмыд мјан ас-сајын. Ферт, мед уна та-серті вермас вөчны сиктјасөс бура виңөм-вөсна төждыгыс сектсја. Сылы і колө буржыка кутчигны тајө ужас. Мед-бур лоө, трубајас, пачјас-бөрга, өшіңувјас-бөрга виңөдны-кө сиктјасын лоө бөрјөма торја јөзөс.

Мед-нын-омөла мјан сувтөдөма пөжарјаскөд воңсаган уж. Сені мјан крестаналөн еновтчөм вывті-нын ыжыд. Шоч вөлөгтын бура ужалөны машинајас, ещалаын зөңөг рукавјасыс, бөчкајасыс, телегајасыс, сарајјасыс. Уналаын оз тырмы мукөд кусөдчан көлуј. Кымынлаын сиктјасын пөжар абу вөлөма—некөн-на, буракө, кусөдчан көлујыс абу вөлөма справаын. Пажгаын кујим лі ноль во помга вөлі пөжар. Пөжарыд кык вөтө лоі да колө-нын ескө вөлі

Пөжар сиктын.

мөвпыштны кусөдчан көлујтө бурмөдөм-вөсна. Абу-тај сјі вөлөма. Таво бара сотчис керка. Пөжар-дырјыд кватитчасны-да машинајасыс пыр-на вөлөмаөг пу-дофдынөг, бөчкајас когмөмаөг тулыс быдөн некод абу виңөдлөма кусөдчан көлуј-вылас. Тазі воңө оз шогмы. Быдлаын өні-жө колө кутчигны пөжарнеј дружинајас лөгө-давны. Онөз ескө уналаын-нын көн-сурө дружинајасыс вөліны, сөмын ужсө ез вөв бура сувтөдөма. Партіја јачејкајаслы да комсомол-јачејкајаслы чорыджыка ковмас кутчигны тајө ужас. Дружинајаслы мед-војдөр колө лөгөдны кусөдчан көлујтө. Сегга зев бур ескө вөлі, вөчавлісны-кө бегадајас кусөдчөм-јылыс да велөдчисны-кө кусөдчыны (өтчид-мөдыс велөдчөм-могыс вөчавлісны бытө пөжар-вылө ветлөмјас).

Өні нуөдісны ас-костса вөт. Тајө вөтыс муно сиктса овмөс бурмөдөм-вылө. Сетыс ескө вывті-бур вөлі щөц торјөдны кусөдчан көлуј-вылө, медга-нын—машинајас-вылө (а ужөн поңө вөчавны пөжарнеј сарајјас да мукөд көлуј).

Быд крестанінлы колө гөгөрвоны: кусөдчан көлуј-вылө сөм вешөрө оз вош, сїјөн крестаніныс ассө, асгыс овмөссө візө. Сөмын бур кусөдчан көлуј лөгөдөмөн да бура сїјөс візөмөн-дөзөрїтөмөн позө візны сїктјасөс сотчөмыс.

Мїјан областын керкајас ставсө стракујтөма објажїтана страковкаөн. Сөмын стракујтөмгыс еща богтөны да сотчас-кө стрөјбаыд, уна сөмтө оз-жө вермыны сетнысө. Мөд-ног-кө шуны, ічөт стракөвеј премїјаыс. Мїјан мөд туж ем, лоас-кө-нын пөжар да сотчас керка, богтны ыжыджык отсөг. Сїјө—ас окотаөн содтөд страковкаөн овмөс стракујтөм. Сөмын јона-на уна крестана керкакартанысө абу стракујтлөмаөг содтөд страковкаөн, пыреновтчөны, пыр нафөјтчөны сотчытөм вылө-да. А сотчас да бөрынас балабөж-нысө гыжјалөны.

Быд крестанінлы ассө ыжыд лөкыс мездөм-куза колө стракујтны овмөссө тыр дон-вылө. Секї і пөжарыд, лө-кө, оз сецөма кучкы крестанінтө.

Вөр сотчөмыд быд во уна убытка ваяө.

Нөшта-на унжык лөк ваяөны вөр-сотчөмјас Асгыс керкасө көф омолика да крестанаыд ешцө-на візө. А вөр-вылад мїјан јона-нын омола візөдөны—бытө вөрыд кодлөнкө јөзлөн да помтөм. Унжык-ысө вөр сотчөмыд лолывлө кыз-гурө бїөн вөдїтчөмыс да нарөгнө сотөмыс. Ташөм-ногөн вөркөд вөдїтчөмыс колө, дугдыны. Вөр-помын мїјан—комїлөн, став озырлуныс: нажеткаыс, пескыс, керкаыс, ыжыд ваа јујасыс (сїккө, і черїјас), һаһ воөм, пөтка, звер да сїзі возө. Вөр-кө бырө, бырө тајө став озырлуныс.

Государстволы вөр сотөмыд вывтї-жө ыжыд убытка ваяө. Вөрыс мїјан мунө заграничаө. Сы-пыддї сетыс мї машинајас да мукөд төварјас һөбалам. Вөрыс-кө бырө, мї і төварјассө сетыс ещажык вермам пыртны ас-государство-пыщкө дај аслыным-өд вөрыд быдлаө колө.

Вөлөстјасын југдөдчан уж нуөдыс органїзатсїјас крестаналы вөр візөм-јылыс омөла-на вїставлөны. Тајө ужө ковмас јонжыка кутчїсны.

Государство вөр-візөм-куза јона зев төждысө, сөмын крестанаыс-кө оз кутны агныс төждысны вөрјас візөм-вөсна, вөрјастө гөкыд лөө візнытө.

Вөрјас візөм-куза өнї Обїсполком леіс торја постановленње.

Тајө постановленњеыс індалө став Комї областувса војтырлы вөр сотчөмјасыс вїдчїсөм-јылыс да лої-кө пөжарыс пөжарсө кусөдөм-јылыс.

Постановленње-гертї став вөрыс јукө торја участокјас-вылө. Быд участок-індөны матыса сїктјаслы, мед најө і төждысөны кусөдом-понда, лоас-кө пөжарыс.

Гожомын, мај 15-öd лунсан сентябр 1-öd луноң вөр леңны да петкөдны оз поң (оз-кө вöрсө весалом-могыс керавны). Оз-жө поң вöрын дөгөд да сир пуны јун 1-öd лунсан арөң. Обисполком постановлеңнеас щөктө јона дөңөритны вöрсө. Кос гожга поводдадырји вөрјасын оз поң бијасны. Быт-кө-нын лоө бијасны, колө бијасны кытчөкө вajas-бокө да бөрас кусөдны. Тулысјасын мујас-вијас-вылын ужавтөң крестаналы весавны леңничејөн индөм вөр участок-јассө јогыс, лөптыс вөрөн дон-босттөг пөльзүтчөм-вылө. Јујас-јылыс турун кылөдны крестаналы вөлі леңоны сукостoj. Мед ескө крестанаыс народнө вöрсө ез öзтавны, леңны крестанаөс турун вайөм-вылө пөрдөдны щөщ ул вөр.

дасвіт километры-кө вöрыс матынжык сотчө, маты өктса крестаналы быт мунны кусөдчыны дон босттөг, кер да пес прөста сөтөм-вылө. 15 километры-кө ылынжык, кусөдчыны быт-жө мунны, сөмын кусөдчөмыс мынтыгсө дон, өти шайтөн 8 час ужыс.

Мед ескө вөр виңөм-куңа крестанаыс јонжыка төждыгысны, Обисполком постановлеңнеас индө. Виңму управлеңнелы со-мыј: кущөм өктјас-динын матын-вөр сотчөмјас оз лоны, либө өдјө-кө пөжарјас-сө крестанаыс кусөдасны, сiјө өктса крестанаыс-лы леңны вөр ыжыдык конөдјасөн. Кущөмкө өктјас-гөгөр-кө вөрјасыс јона кутасны сотчыны, качаласны-кө јешщө народнө вöрсө сөтөм крестанаөн да сотысјасыс-кө оз сурны, сiјө өктыс-лы норма-вертыс леңны сөмын сотчөм вöрсө быртөңыс. Вөр виңөм-куңа төждыгөны милитсiјаыс да леңничествоса служашејјасыс-кынзи нөшта вөрјас сотчөмыс виңөм-вөсна төждыгыс тројкајас. Најөс лөбөдөдны *областувса карын, ујезд-јасын, вөлөстјасын да өктјасын, өктыс кө вөлөстөыс дас километры ылынжык.

Постановлеңнеын щөщ индалөма, кызи колө төждыгны воліс-полкомјаслы да мукөд учреждеңнејаслы вөр сотчөмыс виңөм-куңа.

Вөр сөтөмыс да сотчөмөыс виңтөмыс мыжа јөзсө сөтөны сүдө. Југдөдчан-уж нуөдыс организатсiјајаслы колө јона виңтавлыны став крестанаыс-лы тајө постановлеңне-јывыс. Төдмөдны колө став крестанаөс, кущөм бур вайө вöрыс, мыј вайө вөр сөтөмыс да бырөдөмыс крестанаыс-лы дај государствоыс-лы да мукөд тор.

Ставсө тајөс, дерт, колө нуөдны өктјасын пыр. Онi уналаын мунөны „Вөр-лунјас“ (День леса). Медга-нын колө вөр виңөм, дөңө-ритөм-јылыс виңтавлыны „Вөр-лунсө“ нуөдалигөн.

Н. - Ул.

Комсомоллрн уж нывјас-пөвсын.

Сіктса нывјас јона зілөны велөдчыны. Уналаын најө отвыв сузөдалөны гачетјас. Лыффыган-керкајас-бердө, клубјас-бердө да комсомол-јачејкајас-дінө окота-пырыг матыгтчөны.

Комсомолын 1926 воө Совет сојуз-пагта вөлі 102.200 ныв. Быд көкјамыс комсомолеч-вылө өтї комсомолка (крестьянка). Комї област-ын вөлі 1.547 комсомолеч да 692 комсомолка (21,1%). Ноль комсомолеч-вылө воө өтї ныв. Ферт, тајө еща-на. Комсомол-јачејкајас өнөз-на омөла пунктмаөг нывјас-костас быдлунга ужсө.

Јачејкајаслы колө петкөдны нывјасөс выль-туј-вылө, медем нывјас кутчїгїсны јөз-костса уж-бердө, медем бура ужалїсны асланыс овмөсаныс. Вужнас нещыштны важ лок оласногнысө. Нывјасөс колө кыскыны лыффыган-керкаө, комсомолө.

Уналөн бат-мамныс оз леэны пырны комсомолө.

Өтї ныв гїжө комсомол комїтетө:

„Ме ог вермы воывлыны собраңнејас-вылө, бат-мам відөны да. Рытнас пагкөмөс вегїг најө ідралөны. Аслым егкө окота ветлынысө-да“.

Мөд комсомолка ыстөма секретарыслы комсомол-белетсө да гїжө:

„Щөкта менө комсомолгыд кірїтны“.

Вөлөм-кө, нылыд гурөма мамыс кі-под-улө. Мамыс сылы пыр долө: комсомолгыд-кө он пет, тенө верөссајад морт оз богт, да сіз воэө.

Мукөд нывјасыс комсомолад пырөмаөг-һин дај сөлөмыс көсјөны ужавны, сөмын гортсајасыс најөс сыыг јона відөны. Лыффыгны-кө пукгасны, һїгасө мырфөһөны. Уналы сегга бөр лоө петны комсомолгыд. Бат-мамыс шулывлөһөны:

— Мыјнө нывјасыдлы лыффысөмгыс, велөдчөмгыс. Зонјас-өд туј-пїгкөдыгјасыс. А нывјасыдлы колө унжык прїданнеј чөжны да жөһкөс корғны, сегга, һінөм оз-ї ков.

Оз леэны комсомолө пырны і јенлы ескөм-вөсна: сөмын-пө вој ветлыны да јенмөс серавны сенї велөдчанһыд. Горт-гөгөр ужтө вунөданһыд-ї.

Көні комсомол-јачејкаыс оз пуэмы асгыс ужсө јїтны вїэму-овмөс-бердса ужыскөд, крестьяна-овмөс бурмөдан ужкөд, сенї тащөм мөвпалөмыс бат-мам-пөвсас јонжыка овлө.

Быд конферентсіјаяс-вылын, собраңнејас-вылын, јөз-пөвсын комсомол-јылыг сорһїјас нуөдїгөн колө вїгтавлыны, кушөм ужјас нуө да кушөм могјас сувтөдө комсомолыс ас-воэас. Колө вїгтавны: **комсомол лөгөдө выль бур оласног. Комсомол велөдө кызі буржыка да кокһїджыка горт-гөгөрын да овмөһын ужјас пуктыны. Комсомол отсалө нывјаслы велөдчыны, велөдө јөз-костса уж нуөдны.**

Колө жітны комсомол-ужсө быдлуна гортса уҗыскөд.

Нывјаслы овмөсын зев јона лоө ужавны. Најө мужікјаскөд воча кујөдтө петкөдөны, ыщкөны, мукөдлаас гөрөны-көзөны. Вундөны мужікјасыг јонжыка. Картопель керөм мед-јонасө нывјас-вылө водө. Празник-дырјі зонјас уэды луншөрөз, а нывјас пемыдгаһыс отсагөны мамјасыслы пөжасны, ідрагны. Зонјас четчасны, гојыштасны да мунөны гулајтны, а нывјас, гожөмын-кө, мунөны мөс корсны. Куцөм уҗјас лоө нуны нывјаслы, быдөн төдөны.

Јачејкајас өнөз-на ез богтгывны жітны асгыныс уҗнысө ныв-ужкөд. **Medea regyd da koknida позө кыскыны нывјасөс лыддыган-керка-бердө, комсомол-дінө, велөдны-кө кутан најөс прошві кыны, вурөыны, пусөны-пөжасны, мөскөс дөзөрітны да мукөд сещөм уҗ-јас-вылө.** Секі нывјаслы кажітчыныжык кутас комсомолад уҗыс, дај баҗ-мамныс регыджык гөгөрвоасны бурсө нывјаслыг комсомолө пырөмыг.

Кызі бырөдны важ оласногсө нывјас-костыг.

Важ омөлік оласногыс нывјас-пөвсө јонжыка пырөма, вужја-гөма, зонјас-пөвсө-дорыг. Мукөдлаас нывјасыд көч-коф полыгөс, весіг оз кужны морткөд бура горһітны, уналаын јенмөс ескөны, радејтөны озыржык том јөзөс. Војпукөм, гортолөм, көлпагөм, сарајјасын уэлөм, важ ворсан торјасөн ворсөм („у дядюшки Трифона“, лібө „хожу я гуляю“), гадајтчөм,—ставыс тајө кысгө зевһін важыгаң. Нывјаслы вужіс тајө гырыгжыкјасгаң. Зев гөкыд регыдөн һещыштны том јөз-костыг тащөм омөлтөрјассө. Гөкыд вескөдны најөс буржык, гажажык олөмлаң. Војпук јона-на кыскө ас-бердас і зонјасөс щөщ. Јона сегга војпукјасад кыз-сурө көлөдөны кадсө.

Өткымын јачејкајас вермаглісны тащөм војпукјасыскөд. Вөчавлісны план, кызі көлөавны рытсө, індавлісны комсомолөчјасөс војпукјасын нуны југдөдчан уҗ. Кыскывлісны ас-берданыс војпукгыс „јуралыгјассө“: том-јөз-костын теш вөчыгјассө, гудөкагыгјасөс сіз воэө. Щөрт, комсомол-јачејкајас сөмын-на коргөны вөлі тужсө, кызі ескө буржыка вермагны важ оласногыскөд.

Көні комсомол бура уҗсө нуис—том-јөз өвгыштисны-һін кыз-сурө војпукөмыг, војпукјасын уэлөмыг.

Мыјла том-јөз озжык локны лыддыган-керкаө да комсомол-бердө? Мыјла најө јонжыка көлөоны рытјассө војпукјасын көлөпын да мукөдлаын?

Лыддыган-керкаын пыржык мунөны лектсіјајас, јачејкајасын—докладјас, а војпукјасын: ворсөмјас, окагом, дурөм, шмонітөм. Сіз-кө, том-јөзлы колө гаж. Најө мунөны гажа-інө.

Быд комсомол-јачејкалы колө мунны војпукө. Вескөдны том-јөзөс, медым кадсө сені бура көлөыны, сы-пыр кыскыны лыддыган-керкаө, комсомол-бердө. Щөрт, тајө абу кокні уҗ.

Комсомолецјас-кө сөлөмгаң та-динө бостгасны, вермасны миҗа бан-вылө бергөдңы важ војпуктө. Војпукгаң кыскыны нывјасөс лыфдыган-керкаө. Көн-сурө колан төв вөліны-һин лөгөдөмаөг лыфдыган-керкајасө кі-кост ужө велөдчан кружокјас. Воливлісны печканөн. Сені лөгөдалоны вөлі гажөдчан-торјас. Корөны рыт-кежлө гудөкагысөс, гылоны, петкөдливлісны туманнеј картінајас, мукөдлаас важливлісны грамофон. Мед-воҗаа рытјассө леҗоны вөлі щөщ і һеуна јөктыштны.

Јурдөдчан ужсө тащөм інас нывјас-пөвсын вөлі пуктөма со кыҗи: төлыгын өтчыд вөчөны став том-јөзлыг собраһе. Кык вежон-мыгті вөчөны begeda либө гораа лыфдыгөм. Тащөм інјасас пуктывлісны горні том-јөз оласног-јылыг: кыгаң да мыјла өнөҗ кыгсө пріданнеј корөм, кыҗи зонјас виҗөдөны нывјас-вылө.

Гожөмын војпукјасыд бырөны. Секи ставыс ывлаынөг, уҗлоны сарајјасын. Јачејкајаслы гожга ужтө нөшта-һин колө бура пуктыны. Секи мед-јона колө зільны өтуттавны нывјасөс фізкалтурнеј кружокјасө.

Унжык јачејкајасыс оз төдны, кыҗи пуктыны да кодлы сетны нывјас-пөвсын ужсө нуөдны. Мукөдлаас мөвпалөны: гашкө-пө колө лөгөдны торја комиггјајас-да, мед сјјө комиггјаыс, шуам, кујим морт, і нуас нывјас-костса ужсө. Тащөм „тројкајас“, ферт, оз ков лөгөдны. Нывјас-костса уж җоһнас јачејкајаслөн уж. Быд комсомолец-воҗын, быд комсомолка-воҗын сулалө мог: кыскыны комсомолө воҗмөстчыг нывјасөс. Тащөм ужсө нуны колө јитгыны волженорганізаторкөд. Колө сылы отсөг-вылө індыны өті комсомолкаөс, быдлунга ужсө нывјас-пөвсас нуны. А налы быдлунга ужсө нуны колө отсавны став комсомолецјасысы.

Волорганізаторлы отсөг-вылө індөм комсомолкаысы колө бура төдны став нывјассө. Виҗөдны на-бөрға, јона-ө да кущөм ужјас вылөжык најө воҗмөстчөны. Вігтавлыны налы комсомол-воҗын сулалан ужјассө, корливлыны комсомол собраһејас-вылө да мукөдпөлөс уж-вылө.

Колө чукөртны нывјаслыг конференсја. Сені сорһитны: мыј сетө советвласт крестанкалы, мыј сетө комсомол, важ да выл оласног-јылыг, гөтрагөм, верөссајө мунөм војдөр да өні. Колө вөчны сјҗи, медым конференсја-вылын нывјас та-јылыг јона сорһитісны.

Лучев.

Міжан сиктјасын

Су-өзім сојыс руд лолө-јылыс.

Унаыс позө адзывлыны мујас-вылыс мај төлыс помасигөн да јун төлысын кык сантјметрыс кузжык бобулјасөс. Воzza бордыс налөн сөд-ныгө сирөма. Борд-шөрас ем сөд пјатна, либө вомөныс мунөны сөд вијас. Бөрја бордјасыс жежыдөс, либө жежыд-ныгө рудөс. Емөс і мукөд-пөлөс (тајө-жө чукөрыс) бобулјас. Тајө бобулјасыс пуктөны колкјассө му-вылө да борјасө, јог-турун корјас-вылө. Өтік бобулыс вермө пуктыны кујімсо-нолсо колкјөз. Сетыс-дырмысты петөны јона горш руд лолөјас. Колкјассө најө мед-јона течөны мај төлыс-помын да јун төлысын. Бобуллы колкјассө-пуктавны мед-бур местаыс—јона јогөн тырөма коккөм му да борјас. Бобулыс пуктө колкјассө јог-турун кор гугас, өтјкөн, кыкөн да кујімөн. Најө оз став колкөсө пуктыны өтпырјө, а течөны нөжјөникөн кувтөзыс. Колкјасыс сецөм бобуллөн жежыдөс, зев ічөтјкөс (кыкпөв поснјджыкөс мак көјдыс-дорыс). Шоныд зера повода-дырјі петө колкыс даскык-даснол лун-мысты зев ічөтјк, жежыд да сөд јура лолө. Колкыс петөм-мысты вит-квајт лун-бөрын лолөлөн рөмыс вежсө, лоө руд-нысө виж. Олө јог-турун кор-вылын. Поснјөс-да најөс секі он і прамеја адзы кор-бердөыс. Сојөны турун корсө. Сізім-кымын суткі-мысты лолөлөн мөдыс вежсө кучікыс. Сы-бөрын лун сізім-көкјамыс-мысты лолө кучікөсө бара вежө. Лоө кельд виж рөма, сөмын јурыс да бокјасыс рудөс. Мышку кузалаыс мунө кујім виж. Тајө каднас лолөлөн олөмыс вежсө. **Кор-јывөыс сіјө летчө му-бердө**, сөмын сојыштны кајлывлө јог турун кор-вылө. Унжыксө олө секі із-увјасын, кос корјас-улын да мукөдлаын. Лолө секі зев-нын пельк, лун і вој пыр сіјө өтарө-мөдарө ныгласө. Нөлөд кучік вежөм-бөрын лолөыс лоө сантјметр кык-кымын-куза, нөл гозкока.

Август төлыг заводтчигөн лолёйс кутас-нын коргны жог турун кор-кынчи мукөд-сикас сожантор, гурө-кө, жона горша сојо су өзим, либө су көјдыссө. Кор-нын кутас көқасө сојны, сомын секи крестана качаласны лолёлыг ыжыд омөлтөр вөчөмсө. Сојо өзимсө лолёйс војын, а асылын пырө му-пыщкө. Муас пыриг-петигөн вөчалө муас рочјас. Сы-серти, коргны-кө, регыд поё адзыны лолөтө. Жона сјо секи горш, су өзим-тө зев жона вермө сојны. Луннас сојо симында-жө, мыјда аслас сөктаыс. Мортлы-кө сещөм горша сојны, луннас, ковмас 48 килограмм (кујим-кымын пуд) нан. Август төлыг-помын лолёйс лоө-нын саңтиметр ноль-куза-кымын да қоқог борд кызта-кымын. Секи сјо му-коф рөма мышку-кузаыс мунө кујим сөд виэ, жу-рыс сөдов-гөрд, да кык көсөј сөд виэа.

Көзыд зера повофда-дырји лолө дугдылө сојомыс, сомын, ферт, сјо оз кув. Мыјөн сесга пукгас буржык повофда, бара-жө і завод-ситө сојны.

Төв-кежлө пырө вестөн-жынјөн-пыдтаө-кымын му-пыщкө. Сені і төвјө, узө. Тулысын, мыјөн лоө шониджык повофда, лолө бөр петө му-пыщыс. Сомын тулысын өзимтө оз-нын сещөм жона вермы жу-гөдны, өзимыс секи јонмөмажык-нын-да, абу-нын сещөм нер, небыд-да. Ферт, мыјта-кө нерыник өзимтө сојыштас-жө-да, сомын ыжыд уронтө вөчны оз-нын вермы.

Мај төлысын лолө пырө саңтиметр-пыдтаө либө пыдөжык му-пыщкө. Аслыс вөчө аслыс черан-поз-кофөс (пешщерка). Сені квај-төдыс шыбытө асгыс кучиксө. Пөрө саңтиметр куза-кымын гагјө, отар-помыс вөснидик, мөдарөс—кызжык, лоө сөдов гөрд југјалан рөма, рочөн сјө шугө куколкаөн. Сещөм куколкаыс позјас кујлө зев лоңа,—оз сој-ни, оз ветлөдлы. Кујлас сјі қон төлыс, јуң толыс-шөрөз. Сы-бөрын куколкалөн паскыджык помгаңыс кучикыс потө да петө сетыс бобул. Бобулыс му-пыщкыс петө. Сещөм бобулјасыс мө-да-мөдныскөд отлааглөны (спаривајтчөны). Сы-бөрын кутасны пук-тавын кољјас јог-турун кор гугјасө. Тақи олө су сојыс лолө.

Лолө вермө сојны өзимтө јонжыка, либө омөльжыка. Лолөлөн жона, омөла сојомыс көқан кад-сајын. Көқөма-кө воэ, да лолёйс ем-нын, секи сјо жона вермас өзимтө жүгөдны. Көзігөн колө бура ви-қөдлыны ем абу су өзим сојыс лолёйс јог-турун кор гугјасын. Жона торкө лолөлы јонмыны да өзимтө сојны омөл, көзыд повофда.

Мыј-понда мукөд-дырјиыс лолө оз сој өзимсө му-вылыс пагта-лаыс, а сојө (жугөдө) сомын местајасөн?

Гөриг-пиновтигөн мукөдлаас гөрјыс да агасыс (пиңаыс) омөла јнмалө-да; кољоны телезнајас, сетчө быдман јог-турунјасыс-да. А сетчө-өд і бобулыс пуктө асгыс кољкө јуң төлысын. Омөла гөрөм-пиновтөм-інас сесга жона паскалө лолёйс, сетыс өзимсө жона сојө. Колө жона бура гөрны, оз поэ кољны гөртөг да пиновттөг гежөм-јас, да щөкыджыка гөравны коскөмјас. Некушөма оз поэ леңны јог-

турунös быдмыны, медем бобуллы Һекытчö вöли пуктыны колксö. Зөр-сора викаөн көзлөм козкөм-бöрын-пö лольöыс су-öзимсö пöштi Һöтi оз сој.

Мыј-понда су öзим сојыс лольö вермö кувны?

Мај тöлысын-кö сулалö омöл, көзүд поводфа, лольöыс вермас кувны, сiјö куколкаас петигөн јона трунов-да. Јуң да јуль тöлыгјасын-кö сулалö зера поводфа, бобулыс оз вермы уна колкјассö пуктыны, дај пуктöма колкјасыс зернас вошöны. Арын мукöд-дырјыс бур поводфа сулалö, сөгга друг зев јона көздöдас, кутас кынмавны, лольöыс секi оз удит пырнысö му-пыщкас, кынмас да кулö. Көзүдыс-кö воö Һөжјөнкөн, секi, дерт, лольöыс удитас пырны му-пыщкö. Көзүдыс му-пыщкад сiјö оз-нын пов.

Кытöни Һöшта овлывлö сещöм лольöыс?

Ташöм лольöыс овлывлö i картупель-вылын, капуста да гвеклö-вылын, сурлывлö iid-көза-вылын. Мед-јона олö сещöм лольöыд лыаа-жык му-вылын, сој-сора лыаа му-вылын (супес) да лыа-сора соја му-вылын (суглинок). Јона соја му-вылын Һекущöм руд лольö оз овлывлы.

Кызі сещöм лольöыс мынтöдчыны?

Колксö бобулыс пуктö јог-турун кор-вылö. Сiзкö, козкөммујас-тö колö јона бура дөзöритны, мед ез јогöггыны. Гөригөн да пинов-тигөн Һекущöма оз поз колавны тельзнајас, медем вöли ставсö öт-кофа бура пиновтöма да гөрöма. Колö зiкөз бырöдны борјас (межа-јас), сетчö-öд быдмöны јог турунјас, да јог-турун-вылас лольöыс пуктö колксö. Бор местајасö межа-пыдфыс колö чуткавны бедјас.

Август да сенфабр тöлыгјасын, көзöм-бöрын, щöкыджыка колö видлавлыны öзимтö, оз-ö сој лольö, сојö-кö лөлö, пырыг-пыр-жö колö плугјөн вöчны канава,—торјöдны лольöөсгöм местасö (участоксö) лольöтöм местагыс. Колö тöдны јона-ö пыдын лольöыс, да кытөнжык сiјö ем, да лольöөсгöма участоксö сы-судта, да сы-выјтi i торјöдны гөрыштöмнас. Колö кыкыс лiбö кујимыс гөрјөн, плугјөн мунны, му-сö шыбытны, кодар бокас лольöыс, медем сiјö ез вермы вужнысö гөрыштöм му-вывтыс. Колö Һöшта зырјөн жужыджык веккыд да шылыджыка щупöд вöчны, мед вöли вест—вестөн-жынјөн-кымын судта. Щупöдавны лольöтöм участок боксагыс. Сещöм канавасö колö лөбöдны, вöчны i му-помјастыс, медем зiкөз торјöдны лольöөс местасö. Канава-пыщкөссö колö бура шылöдны, талавны, лiбö молöдны зырјөн. Быд асылын колö канавасыс лольöсö чукöртны ведраö ва-сора карасiн-пыщкö лiбö мајтöга ва-пыщкö. Позö i му-пыщкö пыдö тыртны, лiбö вердны чiпанјасöс да порејасöс, сöмын секi налы колö сетны унжык ва. Он-кö чукöрт лольöсö канавасыс, најö кысасны му-вылас. Колö тöдны, öд быд лольöыс петас бобул.

Быд бобул пукталас кујимсо да нольсо колк. Быд колкыг петö лолö.

Поэö сесса лөсöдны лолöлы јад. Бостны 9—10 грамм (нөл-вiт зөлөтнык) јад парјскеј зельең (поэö корны агрономлыг) да нөл сојан паңмында ва. Зельеңсö гудравны ваас. Ведроä пуктавыны һерынык картупелькорјас, свеклöкорјас, лапкорјас (гырыг корсö сiјö оз вермы сојнысö да, колö һерiнык код), лыбö поэö вундавны зев вöс-һыдыка картупель, свеклö, кiстны ведро тырыс ва да сетчö гудравны војдöр нөл паң-пiад гудралöм парјскеј зельеңтö. Јона ковзас ваас сiјöс гудравны да сулöдны час лыбö часöн-жынјөн. Сiјөн колö рытын кiскавыны вöчöм канаватö, буд лоас кiлометр-куза канаваö кiстны ведроäн-жынјөн. Лолöыс канаваас уас-да мöдас цыгјавны. Сесса ускöдчö јаднад сорöма һер корјас-вылад. Сојöм-бöрас лолö кулö лун кык-кујим-мыгтi. Јадсö колö вöчны јона вiдчысöмөн, мед сiјö ез вескав гiнмö, мед некущöма ез сур скöтлы, оз поç јадөн лакöг кiөн iнмöдчыны јаж-бердö, кiјастö колö бура мајтöгөн мыгкыны. Јадöг ведрасö, јадсö кiскалöм-бöрын, көрт ведро-кö, колö јона весавны да мыгкыны, пу доз-кö, буржык сотны. Му-вылын-кö чукöрөн-чукöрөн лолöыс олö, секi лолöа местаас колö јадсö кiскавыны.

Коржык колö көзны сүтö, мед ез сур лолöлы сојны? Зiк лучкi шуны он вермы. Колö вiçöдны, ем абу јог-турун-вылын лолöыс, вермас оз öзiмыс лолö му-вылö петiг-кежлö јонмыны. Абу-кö лолöыс јог-турун-кор-вылын, колö i му-пыщгыс вiдлавыны. Öд којмöд кучiк вежöм-бöрын лолöыс öтi-лун-кежлö пыралö му-пыщкö. Адзад-кö лолööс борјыг, му-вылыг, јог-турун-вылыг, колö пырыг-пыр-жö лолööг мусö, борсö торјöдны канаваөн. Колö пыр-жö лөсöдны јад (кыzi i ме-һын гiжi), лолööс чукöртны, вiјавны. Поэö, серт, ещанык тöдмавыны коржык колö көзны су. Көсјам-кö мi көзны су августын первој тöлыг-жынјас, а јул тöлыг заводiтчiгөн борјыг да јог-турун-јас-вылыг адзам саңтиметр-ыжда-кымын лолöјасöс; секi бурещ лолöыс су көзiг-кежлö быдмас саңтиметр кык-кузаöç да мунас су му-вылö. Јул тöлыг помын-кö адзад лолööс корјас-вылыг, саңтиметр-кузаöс-кымын, секi колö термагыны сүтö көзöмнад, мед сек-кежлö, кор лолö быдмас саңтиметр кык-кузаöç да мунас су-му-вылö (сiјö лоö лун кыç, кыçвiт-мыгтi) öзiмыс ескö вермас јонмыштны. серт, i секi-на јона ковмас öзiм-бöрсаыд вiçöдны. Мыјөн лолö кутас сојны öзiмтö, колö канава вöчöмөн да јадөн мынтöдчыны.

Агр. Жакова.

Кушдма олыг шленјас ви́зму-овмдс-бердса коперативјасын.

Кушдмжык јдз пырдадг ви́зму-овмдс-бердса коперативјасд Коми областын: уна-д озырјас, шоркоддема олыгјас, гдл јдз, јона бура тддмавны ми егд-на вермылдж. Бура видлалдмыс та-куча ез-на ло вдчдма сд мыјјас-понда: 1) Тајд уж-бердас, лчкд-кд сдјдс вдчны, зев дыр ковмас ужавны, 2) омдла-на тдддны, кычджык колд бура вджны тащдм видлалдмдсд, буржык индддјас та-јылыг абудс-на, 3) абу мјан тырмымдн видлалыг јдзыс, (инструкторјас да агрономјас) оз-на најд тырмыны вегдг, медым буржыка уждс пуктыны тащдм коперативјасас.

1927-дд во-помддж коперативјасдд план-гертд видлалдм, кушдмжык шленјас сетчд пырдадг, мјан Коми областын некушдм государственнеј учреждене: Ви́зму управленене-нд, Сельпромкредитсоюз-нд, РКІ-нд, Статотдел ез вдчлыны. Областувса ви́зму управленене ескд 1925-26 вод бостылыс тајд уж-бердас агрономјас-вындн, сдмын ползасы некушдм-жд ез ло. Некушдм учреждене сесга оз вдлд тдд, кушдм јдз ви́зму-овмдс-бердса коперативјасын дутвчалдмадс.

Сдмын 1927-дд во помас да 1928-дд во заводчдгас Областувса Ви́зму-управлененедн лдд видлалдма ви́зму-овмдс-бердса коперативјасдд, код-гертд лчкджыка почас тддмавны, кушдмжыка олыг јдз ви́зму овмдс-бердса коперативјасад.

Улынжык лыдпасјасыс петкддлдны, кымын мдска-вдладс ви́зму-овмдс-бердса коперативјасын шленјасыс Коми обл. (прдчентдн).

Вдв лыд-зертд:

Мдс лыд-гертд:

	44 ви́зму овмдс-бердса уждыган коперативын, најд гджддјас-гертыс 1927-дд вога октабр 1-д лун-кеждл.	Обвдзму управлененедн видлалдм-гертд сдјд-жд кадд.	44 ви́зму-овмдс-бердса уждыган коперативјасын 1927 вога октабр 1-дд лун-кеждл.	Обдемуправленене-дн видлалдм-гертд сдјд-жд кадд.
Вдвтдмјас. . .	4,4 прдчент	6,9%	Мдстдмјас. . .	4,0 прдчент
1 вдла . . .	77,0 "	84,15 "	1 мдска . . .	41,0 "
2 вдла . . .	8,0 "	8,69 "	2 мдска . . .	37,0 "
3 да унжык вдла . . .	1,0 "	0,26 "	3 мдска . . .	18,0 "
			4 да унжык мдска . . .	1,73 "
	100 "	100 "		
			100 "	100 "

Со кушдм коперативјасо кушдм овмоса шленјас пырмоаг:

Коперативјаслн сикасыс (виды).	П р о ч е н т о н.			
	Гола олыгјас.	Шоркоффема олыгјас.	Озыра олыгјас.	Ставыс.
45 машиней товаршествоын .	37,5	56,7%	5,8%	100%
30 виґму-овмос-бердса товаршествоын	26,1%	67,5 „	6,4 „	„
36 уждыган товаршествоын .	39,7	49,7 „	10,0 „	„
28 отувјон виґму ужалан артельјасын	40,9	59,1 „	—	„
42 мукд-сикас коперативјасын да товаршествојасын (Выј вочан артельјас, мод местао овмодчыны мунг артельјас да сизі воґо)	34,3	58,8	6,9 „	„

Голь јозлн мед-ыжыд прочентыс отувјон виґму-овмосын ужалан артельјасын да уждыган товаршествојасын. Озыра олыгјасыд отувјон виґму-бердын ужалан артельјасад ноти абуог. Гольдлн абу тырмыон ужалан скотыс дај ужалан колужыс, сы-понда најо отувтчоныжык сетчо, отлаалоны ужалан колужсо, скотсо. Бара-жо колө шуны: гола олыгјасыд мед-ещаон виґму-овмос-бердса (сельско-козајственней) товаршествојасын. Тащом товаршествојасад шленјасыс вочалоны-нын выј вочан, доґоф пуан, сирпуан пачјас да мукд сещом торјас. Татони сесга пырана взносыс ыжыд-да—15-20 шайт, гољыд сетчо озжык вермы пырныто, сижн-і гољјасыд мед ещаон. Тащом товаршествојасас медга-унаоныс шоркоффема олыгјас.

Машиней товаршествојасын, мод местао овмодчыны муна товаршествојасын, сиз-жо отувја овмосјасын шоркоффема олыгјаслн прочентыс чинө, гољјаслн содо. Мед-нын ичот налн прочентыс уждыган товаршествојасын. А озырјаслн прочентыс уждыган товаршествојасын мед-ыжыд (10%), мед-ичот—производственней. Отувја овмосјас мијан областын муноны бур туж-куза, сетчо мед-војдор кысконы гола олыгјасос. Сиз-жо колө јона зилны і мукд сикас товаршествојасо, артельјасо, отувтчомјасо сујны, кыскыны унжык гола да шоркоффема олыг крестанаос.

Агроном-коператор **Бутырев И.**

Колө унжык жаслыја своставны.

Жаслылөн лыдыс воыс-воё содө, ужыс сені бурмө.

Комі областын тајө уж-бердас ботгисны 1922 вогаң. Первој вонас вөліс сөмын 2 жаслы. 1923 воын вөлі—6 жаслы, 1924 воө—31, 1925 воө—53, 1927 воө вөлі-нын 87 жаслы. Первој војассө жаслы-вылад јөзыд омөла-на вөлі виқөдөны. Сөмын бөрја-помыс кутисны казавны—жаслыыд өиктын јона колантор.

Гөмсө леқөны жаслыјас-вылө вөлөгтувса бјуджет-куза. 1927-өд воө вөлі леқөма 120 шайтөн жаслы-вылө. Ставсө вөлі сетөма област-папта—11040 шайт, 1928 воө сетисны-нын 12250 шайт (133 шайт жаслы-вылө). Воқза-во-гертыс содөс 10,8 прөцент-вылө.

Лечебнеј фонд-куза быд во сетсө жаслыјас-вылө Кажимө, Нув-чимө да Гереговө 360 шайтөн. Тајө гөмсө ставнас лучкі, колаң-инас виқисны. Сөмын-тај вөлөгтувса бјуджет-кузаыд леқөма гөмтө оз ставнас инны. Жаслыса јуралыжаслөн 1927 вога отчотјас-герті ВКјас 74 жаслылы сетлөмаөс гөмсө област-куза—7220 шайт, а смета-гертыс вөлі леқөма 8880 шайт. Абу став гөмсө инөмаөс. Сегга-өд, со, 95 вөлөгт-пые 19 вөлөгтын абу вогтылөмаөс жаслытө, гөмсө ескө быдлаө вөлі леқлөма-да. Сің-нын ескө еща вөлі леқөма жаслыјас вогталөм-вылө гөмтө, да сетыг-на нөшта којмөд јукөнгыс унжыкыс (35,6 прөцент) колөма интөг. Воан војассө тајужавны оз-нын туј.

То куцөм уездјасын кымын жаслы вогталөмаөс 1927 воө:

Сыктыв уездын (27 вөлөгт) вогтылөмаөс 31 жаслы, Кулөмдін у. (28 вөлөгт) вогтылөмаөс 30 жаслы, Јемдін у. (21 вөлөгт)—19 жаслы, Ізва-Печера уездын 19 вөлөгт-вылө вөлөма сөмын 7 жаслы.

Өті-кө, волісполкомјас оз зіла кутчеглыны жаслыјас вогтан ужас.

Мөд-кө, гөмсө леқөны вөлөгтувса бјуджет-куза. Јитөдыс уездыскөд вөлөгтјаслөн омөль, сегга кадын гөмсө вештавны вөлөгтыг-вөлөгтө вөлі бөкыд. Вештыны-кө колө гөмсө өті вөлөгтувса бјуджетыг мөд вөлөгтувса бјуджетө, колө вөлі уісполкомгаң сы-вылө постановленьне. Смета-куза леқөм гөм-кынчыс, жаслыјас вогталөм-вылө вөлі сетөны отсөг өиктса, вөлөгтувса общественнеј организатсияјас да агныс крөгтанаыс. Со кодјас да куцөм отсөг сетлөмаөс 74 жаслы-куза колан во.

Вөлөгтувса бјуджет-куза леқлөмаөс 7220 шайт (100%), крөгтана сетөмаөс 1705 шайт (23,6%), коператсия сетөма 1378 шайт (19,1%), мөда-мөдлы отсеган комітетјас леқөмаөс—830 шайт (11,5%), мукөдлаыс чукөрмылөма 1044 шайт (14,5), государствоса бјуджет-куза сетлісны—2225 шайт (30,83%).

Меставывса коперативјаслөн отсөгыс кајис шөркөддем-мында сөмын 23 шайтөн жаслы-вылө А Обсојуз весіг өті ур ез сетлы. Мөда-мөдлы отсеган комітетјас сетисны 11 шайтөн жаслы-вылө. Еща

гөм-пондаыс регыд і лоіс тупкыны жагыластө. Көлуыс ез вөв тыр-мымөн, вердөм-жукталөмыс омөл вөлі. Міжан лыддөм-герті, жагылы кык төлыг-кежлө (страда-дыржыд) еща-еща-нын колө 500—600 шайт, а колан во ставыс чукөрмыліс жагы-вылө сөмын 195 шайт-гөгөр.

1927 воө, первој-на міжан облагтын муніс жагылын ужалыгјасөс велөдан курс. Велөдчыгјасыс курс-вылас вөліны педтехникумыг да совпартшколаыг велөдчыгјас-пыг да біржа трудаыг ужтөм јөз. Помалісны сіјө курссө 48 морт. Сетыг 46 морт ужалісны колан гөжөм жагыласын.

Таво бара сешөм курссө нуөдім. Лөгөдім жагыласө 42 выл ужалыгјасөс. Сыг-кыңзі, қоңвічалун кутан облагтувса јукөд мөдөдіс чөл делегаткаөс Мөскуаө жагылын ужавны велөдан 2 төлыг-га курс-вылө.

Еща-на сөмтө сетөны-да, ферт, жагыад ужалыгјасыдлы ужгыс омөла-на вермам мынтыны. Жагылын јуралыг 1927-өд воө вөлі богтө 25—30 шайт, кага вічыг, пөслагыг, пугыг-пөжагыг 10—12 шайт төлыг. Уна вөлөгтын жагылас ужалісны суткі-чөж. Таво со кыңзі кутасны мынтыны жагыад ужалыгјасы: јуралыглы—30—35 шайт төлыг, кага вічыглы, пөслагыглы, пугыг-пөжагыглы 12—15 шайт төлыг.

4 вөлөгтын вөлі чөлафлөн площадка-јагы. Сы-вылө гөмсө вөлі сетөны јөзөс велөдан облагтувса јукөд да қоңвічалун кутан облагтувса јукөд. Площадка-јагыласас муніс воспитательней (велөдан) уж.

Жагы сетө ыжыд пөлза.

Жагылын вічны кагаөс зев выгөднө. Öд жагыд-кө ем, страда-дыржыд кагавічыгөс оз ков богтны. Віз-вылад, му-вылад ужалігөн оз-нын ков шогыны кага-пондаыд. Буржыка долыджыка мамјасыслөн ужавгас. **Жагы велөдө мамјасөс, кыңзі вердны гөжөмын кагаөс, кыңзі дөзөртны сіјөс.** Сіңкө, жагыд вайө гіктө выл, бур оласног. **Жагы візө өіктөс пөжарјасыг, чөлаф-өс вөјөмыг да мукөд лөкторјасыг.**

А жагытөгыд-өд, кор чөлагыд, кагајасыд ас-кежаныс гортад колөны, уж-вылад мунан-да пыр лоө мөвпавны: ставыс-ө гортад лучкі-ладнө, ез-ө кыткө торкыны да мукөдтор.

Жагы јона кутө қоңвічалунсө кагајасыг, бырөдө мыт вөгөм. Міжан облагтын быд во уна го, уна гурс кагаөс жагылас мөздөны кулөмыг.

Быд во облагтын нуөдөны кујім лунга кампаңне мамјасыг да кагајасыг қоңвічалунсө кутөм-куза, жагылас восталөм-куза. Кампаңнесө нуөдігөн јона зіла ужалөны қоңвічалун кутан ужнуөдыгјас, партијаса да комсомол-јачејкајас да делегаткајас.

Кызі муніс 1927-28 воын ас-костса вот мїјан облагтын.

Мїјан облагтын ас-костса вот (самообложење) нуөдөм таво горміс. Законьс гор петіс, сегда вьл ужтө-да, кызкө нөжжөжык-жө нуөдісны. Мед-јонасө тајө кампаңнеыс муніс март төлыг по-маггөн да апрель төлыгын.

Кызі муніс таво (первојја вонас) ас-костса вот лөгөдөмыс? Обісполком шуіс чукөртны ас-костса вотсө 1927-28 воын, медем ескө ез-жө кај 30 прөчентыг вьлө візму вот-герті.

Ас-костса вот лөгөдөм муніс со кызі (сведењејасыс мај 15 лун-кежлө):

	Ыжыд-ө візму вотыс.	Уна-ө прімітөмаө скөдјас-вылын ас- костса вот.	Кымын прөчент лөб вот-гертыс.
Сыктыв уездын . . .	76.910 шајт.	16.231 шајт.	21,1 прөчент.
Кулөмдін уездын . . .	55.200 "	21.056 "	38,0 "
Јемдін уездын . . .	29.957 "	11.607 "	38,8 "
Ізва Печера уездын .	42.000 "	14.529 "	34,6 "
Ставыс	204.067 шајт.	63.423 шајт.	31,1 прөчент.

Став област-пагта скөдјас-вылын шуөмаө чукөртны 63.423 шајт. Мај 15-өд лун-кежлө чукөртөма сөмын-на 14.452 шајт.

Мед-уна шуөмаөг крестана чукөртны ас-костса вотсө Кулөм-дін да Јемдін уездјасын (38 прөчент вот-гертыс). Мед-омөла мунөма ас-костса вот уж нуөдөм Сыктыв уездын. Сені крестана прімітөмаөг сөмын 21 прөчент візму вот-герті. Тајө уездас мукөд вөлөгтјасас крестана ас-костса вотсө нөті абу прімітөмаөг (Көзвылын, Слөбөда вөлөгтјасын, Кажымын).

Мыјла сещөм-на еща чукөрмөма ас-костса вотыс? Унжык сикт-јасас шуөмаөг ас-костса вотсө мынтыны натураөн (кыскавны), лі-бө ужөн, а унжык сещөм ужјасыс кутасны мунны гожөмлаңыс. Сізкө, секі і мынтыггас тајө—ас-костса вотыс.

Мыј-вьлө шуөмаөг крестана ас-костса вотсө візны?

Емөг сведењејас кујім уезд-куға: Сыктыв, Кулөмдін да Јем-дін уездјасыг. Сетөні со мыјјас көсјөны вөчны ас-костса вотнас:

Вьл школајас, нардомјас, гөрд пелөсјас, радіо, пельшерскеј пунктјас да больничаяс стрөйтөм-вьлө да важјасө чоңтавлөм-вьлө—27.233 шајт (55 прөч.), тујјас лөгөдөм-вьлө—10.603 шајт (21 прө-чент), пөжарнеј сарајјас стрөйтөм-вьлө да машинајас нөбөм-вьлө—

11.320 шайт (23 прөчент), сиктјасын бур олөм лөгөдөм-вылө (төлөпөн һужөдөм-вылө, москијас да мукөд тор лөгөдөм-вылө)—750 шайт (1 прөчент). Ставыс 3 уезд куға—49.897 шайт.

Еща-на шуөмаөг ас-костса вот мынтыны гөмөн јонжыкасө шуөмаөг ас-костса вот нуөдны натураөн да ужөн: керјас вајавны, тужјас, посјас лөгөдавны да мукөд-пөлөс ујјас нуөдны.

Ас-костса вөттө крестјана унжык вөлөстас примітөмаөг бура. Сің-өд і колө вөлі. Сиктјасыд мијан јона-на пемыдөг, культурнеј нуж-дајасыд ыжыдөг. А государство оз-на вермы быд нуждасө крестјаналыг ас-вылас бостны. Крестјаналы асгыныс нуждасө аслыныс колө щөщ отсавны бырөдны.

Мукөд вөлөгтјасын ас-костса вөтсө пунктөмаөг Обісполком шуөм-серті нөшта унжык-на (Уісполкомлыг разрешење корөмаөг-да). **Блөстам көт Пажгаөс. Сені шуөмаөг чукөртны ас-костса вөтсө 47 прөчент візму вот-сертіыс. Палағъа вөлөстын—39 прөчент, а Чук-лөм вөлөстын примітөмаөг 2110 шайт (122 прөчент візму вот-сертіыс).**

Быт-мынтана ас-костса вот нуөдөм—выл уж-на, нуөдгіс таво выл закон-куға. Неыжыд самообложењеыд і војдөр вөлі. Сөмын секі вөлі лөгөдөны сојыг-серті: озыр көт, гөл көт, өткофөс вөлі ас-костса вөттө пунктөны. Выл законас правітельство шуөма нуөдны ас-костса вөттө выл-ногөн. Візму вот нуөдөм-моз-жө—озыр-жыклы унжык мынтыны, гөлжык овмөслы—ещажык, лібө скөд вермас зікөз мездыны ас-костса вөтыг. Ташөм законыд, ферт, ез кажітчы озыржык, кулак-коф јөзлы. Мукөд вөлөгтјасас, көні гөл јөзыс өтувтчытөгжык олөны да собранҗејас-вылас шочжыка волөны, таво скөдјас-вылас шуөмаөг ас-костса вөтсө чукөртны сојыг-серті. Тағі вөчны, ферт, оз поғ.

Кушөм һельучкіјас вөліны ас-костса вот нуөдігөн?

Мукөд вөлөгтјасын крестјаналы өмөла віставлөмаөг ас-костса вот-куға выл закон-јывгыс. Сы-понда крестјана һеокота-пырыг примітөмаөг ас-костса вөттө.

Мукөд вөлөгтјасас гөлжык јөзлы (візму вөтыг мездөма овмөс-јаслы) пунктөмаөг ас-костса вөтсө кујім пажыг унжык, а законыс леғө налы лептыны сөмын кујім пажөғ.

Өті вөлөгтын (Јемдін уездын) ас-костса вөтсө пунктөмаөг, да һекушөм епісокө абу гіжөмаөг-лөгөдөмаөг. Сіғнад һекод оз-і төд, кодлы уна-ө колө мынтыны лібө мыјда колө ужавны. Тағнад он вермы һинөм вөчны, дај лоө өткофавны вот мынтыгјастө, а сіғі вөчны закон-куға оз поғ.

Воан бјуджетнеј воөғ волісполкомјаслы колө перјыны став ас-костса вөтсө, мыјда крестјана скөдјас-вылын примітөмаөг (шуөмаөг). Мөд во һельучкіјассө колө-һін бырөдны, ковмас буржыка крестјаналы віставлыны тајө закон-јывгыс общеј собранҗејас-вылын, гөл крестјана-пөвсын собранҗејас-вылын дај мөда-мөд-костын сор-һіјас нуөдігөн.

Фізкультура-уж сiктјасын.

Ужјас-дырји челафлы пыр лоо гортавны, iчотжык вокјасос да чојјасос виґны. Тулыснад, гожомнад ывлавылын шоңыд, гажа. Сiґи ескө i четчыштан керкаґыд да он көт-i лунтыр волю. Бөрдны ку-тас iчотжык вокыд, чојыд-лы, бурөдны он вермы. Забедно лоас-да ачыд мөдөдчан сыркјавны. Рытнас сорөн-нын локтасны бат-мамыд да тенө-жө мукөд-дырјыс видасны.

Таґи олөны комi сiктјасын унжык челафыс. Сөмын төвјасын школаө ветлигөн сурлө налы унжык вөла. Сiґим-көкјамыс арөсөаң iчот вына кiјаснас кутчiсөны-нын сөкыд крестанскеј ужө.

Iчөтыгаң сөкыд уж-вөсна томыгаң чорчөны сөнјасыд, оз быд-мы премеја морт-туша.

Бостам мијанлыг школајастө. Врачјас видлалөм-герти, мијан комi школајасын 100 школьнiк-пыгс 60 школьнiкыслөн кытјастикө виґышталөны нин. Öнөґ-на мијан обшественнеј органiзатсiјајас омөла виґөдiсны та-вылө, ез мөвпыштлыны, кыґи ескө бурмөдны сiктса челафлыг да том јөзлыг олөмнысө,—кыґи кыпөдны налыг зөңвиґа-луннысө.

Сөвет-власт Октабрса револутсiја-бөрын сетiс вөла став асорниа јөзлы, сiґжө i комi јөзлы кыпөдны асгыныс олөмнысө, лөгөдны асгыныс культура. Воыг-воө јонмө мијан областувса бјуджет. Мунөны ыжыд ужјас тујјас-бердын, выль пабрик-заводјас вөчалөм-куґа-да. Комi му-пыщкын ем уна озырлун—шувгөны помтөм жужыд пармајас, миґа јаґјасын быдмө уна вөр, уна-сiкас рудајас кыз пластјасөн кујлөны му-пын, уна iз-шом, уна ґерп—быдсама-торјөн озыр Комi му. Ставыс најө видчiсөны ыжыд вына мортлыг кi. **Комi том јөзлы ковмас нуөдны воґө выль олөм лөгөдан ужтө. Кыпөдны комi му-пыщса овмөстө.**

Сiґкө, колө медым том јөз вөлины зөңвиґаөс, вынаөс.

Сегга оз ков вунөдны—ми олам капiталист-государствојас кыщ-пыщкын-на. Најө вермасны ускөдчыны сөвет-государство-вылө. Öд капiталист-государствојас јона-лөгөдчөны војна-кежлад. Воґсагны капiталистјаскөд бара-жө ковмасны вына да пельк јөз.

Кыґи, мыјөн поґө бура јонмөдны пелькмөдны том јөзөс.

Сөкыд крестанскеј ужыд оз өткофа јонмөд быд сустав, быд мускул, оз леґ бура быдмыны-ни. Комi јөз унжыкөныс iчөтик тушааөс, зөрана да лајкјалана покодкааөс, кыґ шуасны—стагыс-пө абу.

Сiґим-көкјамыс арөсөаң сiктса том јөз кутчiсасны бертны быдсама сөкыд ужсө-да, нем олиґад оз-өд омөла суј коскад оз еґа сур, сојјасыдлы да пельпомјасыдлы. Кыг-нө сегга премеја быдмынысө да јонмынысө уфiтасны. Оз поґ шуны, ферт, мыј став сiктса том јөз вывти-нын омөликөс, вынтөмөс. Емөс-i вына јөз. Сөмын выныс абу быдлаын өтмоза, өтиклөн зев чорыдөс, вынаөс сој-

жасыс, мөдлөн коскыс жон, коймөд ебөса кыжасас да сиз воңо. Коди кушөмжык уж ужалө, сы-герти и жонмөны өти либө мөд сустав. Щупыгльон вынажыкөе сожжасыс солложыгльон-герти, а солложыгльон кыжасыс вынажыкөе щупыгльон-дорыс да сиз воңо.

Кызи поңо вөчны, медым морт тушалөн гөгөр быдлати өткода суставжасыс да мускулжасыс жонмисны да вынгалисны. **Физкультураиң сөмын ми вермам воны сы-выјөз.**

Каржасын важөн-нын гөгөрвоисны физкультуралыс бурлунсө, чорыда кутчигисны сы-бердө робочей да служашщей том јөз. Мижанлы гиктса том јөзлы оз-жө ков колтчыны наыс, колө пагкыджыка пуктыны физкультура-уж, Коми гиктжасын.

Карса да гиктса олөмыд, ужыд абу қик өткодог—јона торјалөны мөда-мөдгыныс. Сизкө, карын да сиктын оз поң өткода нуөдны и физкультура-ужтө. Гиктса том јөзлы оз ков мыргыны гирајасөн да гөкыд штангајасөн, налы и сиз сурлывлө лептавын гөкыдторјастө, шуам, бертны мырјас да мукөд-тор.

Ми-пө и физкультуратөгыд јона музлам ужалөмысла, мукөд-дыр-јыс вегиг став сөнжасыд тиралөны. Гөрыштам, ыщкыштам музтөз, вот теныд и физкультура—шулывлөны гиктса том јөз. Абу сизи. Гөкыда ужалөмыд абу физкультура, сижө сөмын музтөдө морттө.

Тани жеңыдика висталам, кызи поңас торја рөскөдјастөг пуктыны гиктса том јөз-костын қоңвиқалун кыпөдан уж—физкультура.

Тулыс, гожөм—медга бур кад котыртны том јөзөс, кыскыны најөс физкультура-уж-бердө. Секи оз ков төждысны торја керкајас-понда да площадкајас-вөсна. Быд гикт гөгөр емөс мича веж луд-јас, матын сені вөрыд и жуыд. Физкультура поңо нуөдны сөстөм сынөд-вылын, шонди-улын. Физкультура нуөдны поңо быд прөст-кадө. Гиктын бур физкультура, том јөз-костын бур ворсанторјас: бабkia-гөм, мачагөм, сарјасөм, городkiaгөм, чиркагөм да мукөд-пөлөс ворсанторјас пелькмөдөны, сетөны вын быд посни сөнјаслы да мускулјаслы. Ташөм ворсанторјаснад јона поңо ворсны. Сөмын тајө ворсөмјассө оз ков вөчавны најт да буса улычјас-вылын, колө мунны гикт-сајө, мича сөстөм лудјас-вылө, либө ју-берег-дорө. Ворси-гад пөгалан да, медым поңас ыркөдчыштны сөстөм југыд жуын, пыжөн гулајтыштны да мукөд-тор.

Өни кықкө том јөз ворсанторјассө вунөдны кутисны, вегиг-өд чельадјас-костын шоча адзылад сарјасөмтө, мачасөмтө да мукөд сещөм-торјасөн ворсөмтө. Оз ков вунөдны тајө ворсанторјассө, најө велөдөны мортөс вегкыда инмавын, бура котравны, пелькмөдөны да сугмөдөны. Сөгга нөшта-тајө ворсанторјасыс јона вермөны өтувтны том јөзөс, отсалөны бырөдны на-костыс венјас да зык-јас, кулыганитөм.

Мед-бур, ферт, сиктас том јозлы отувтчыны торја кружокјасо да физкультурасо нуодны не кыз-гуро, а—план-ферти. Од 5-6 арса челафјаслы да 18-20 арса том јозлы ворсны, либо физкультура нуодны откода оз поз. Оз-жө вермыны физкультура откода нуодны и нывјас. Ставыслы налы колө индыны аслыс-пөлөс ворсанторјас аслыс-сикас спортівнеј упражнењејас.

Посні челафлы колө сетны унжык вөла котравны ывла-вылын шоныд лунјасо, налөн ем асланыс ворсан-самјас—бобувјас-бөрга вөтлысны, сыркіөн ворсны, шыбласны да сиз вождө.

7-9 арса челафлы мед-бур ворсны мачөн, котөрөн панласны, вөһөн четчавны, асыкөн гөгласны да кокнідик спортівнеј упражнењејас вөчавны.

9-12 арса челафлы сыыг-кынжі пождө заводитны велөдчыны вартчыны, верждөм бөв-вылын ветлыны, четчавны да мукөдтор.

12-15 арсајаслы пождө-нын ворсны баскетболөн, ки-јылын ошавны, четчавны, пыжөн гулајтны (сынны велөдчыны) да сиз вождө.

15-18 арсајаслы пождө велөдчыны вермасны (ферт, оз ков кыз-гуро-а), ворсны быд-сикас ворсанторјасөн.

Сиктса природа мијан зев озыр шондіөн, сөстөм сынөдөн да југыд ваа јујасөн. Ставыс сижө вермас сетны зев ыжыд бур том јоз-костын зонвизалун кыпөдан ужын. Неког оз ков повны пөг шондыг, сижө сетө вын мортлы. Ферт, сөмын оз поз отпырыг курыштны ас-пиад шонділыг пөгсө. Колө нөжјөнүк велөдны асгыд тушатө шонді сөтөмас, секи откодажык, мичаө гөжјалө став јайыд.

Гөжөмјаснад том јөз јона купајтчөны, сижө зев-жө бур физкультура. Купајтчөмыс бара-жө мунө кыз-гуро, кужтөг. Купајтчигөн нөког оз ков јуртө колны косөн; ва-пыйн пыр колө вөрны, медым он-көзав; лөзөдтөз, тивавтөз ва-пыйн овны оз поз, верман вимыны ваыг петөм-бөрын ветліг-мозыд когмытөз оз поз кујлыны шонді овзын; сојөм-бөрын пырыг-пыр купајтчыны оз ков, көт час-кы-

мын колө нөрөвітыштны. Купајтчыны колө заводітны тулысгаң, кор ваыслөн шоныдыс лоө 12-15 градус-кымын да купајтчыны ар-оң. Төлын поңо кіскасны, лібө көңыд ваөн көтөдөм куңчышжанөн нїртчыны. Ставыс сіјө јонмөдө морт-тушатө. **Сөстөм сынөд, шондї да ва отсаласны бырөдны том јөз-костыг вїсмөдчөмјас.**

Өні уна вьл ворсанторјас-нын емөг. Спортівнеј кружок вер-мас дај колө паскөдны өктө вьл ворсанторјасө. Мукөд өктјасын том-јөз комсомол-јачејкајас воңмөстчөмөн заводітисны-нын лөгөдав-ны сещөм ворсанторјастө. Футбол, баскетбол, волејбол, крокет да мукөд ворсаңјас лөгөдөм-вылө оз ков уна өөм. Баскетболөн, фут-болөн дај волејболөн поңо ворсны өтї мачөн, сөмын ежјасө колө торјаөс вөчавны-а. Крокеттө сегга асланыслы поңо вөчны. Тајө ворсөмјастө нуөдны, дерт, ковмас торја спортівнеј площадка. Сїјөс поңас лөгөдны мїча сөстөм луд-вылө, өкт-сајө. Сїјө-жө пло-щадка-вылас поңас лөгөдны четчалан местајас, сөмын площад-ка-помсө кытїкө көртзырјөн кодјыштны да вајавны сетчө піла-пың, медем небыджык лоас.

Тащөм площадкајас-пырыс өктса том јөз кутасны дорны вьл олас-ног. Прөст-каднад оз-нын кут кыскыны најөс вїна румка-дорө да пырны ков-улө. Том јөзлөн вьл олөмас пырөдчөм-самыс ем, колө сөмын кужны пуктыны на-костын котьртчан уңсө. Партіјечјаслөн, комсомол-јачејкајаслөн да профсојузјаслөн мог: чорыда кутчїены сіјө уңас, отсавны том јөзлы петны вьл туж-вылө.

Футбол, баскетбол да волејбол.

Чужјавны көкөн ыжыд мач вермасны быдөн: унжыкөныс, ме чајта, аңывлісны-нын футболтө. Сїјө ыжыд (јур-ыжда-кымын) мач. Сїјөс поңо суңөдны 6-7 шајтыг. Футболөн ворсны поңо 22 мортлы (поңо і ещажыкөнлы). Ворсыејаслы колө лоны пелькөн, өдјө, көк-нїда колө котравны. Ворсны щөктөны көкнїд паскөмөн, лібө тру-сік-кежыг. Футболөн ворсөм сөлөм-вылас воө не сөмын том јөзлы рафејтөны сіјөс і мужїкјас. Став ворсана правїлөјасө-кө гїжны, ковмас зев уна места. Быд өктын, ме чајта, емөг карө волөма јөз, ущітель, лібө гөрд арміјаыг воөм морт, најө кужасны велөдны том јөзөс ворсны футболөн.

Футбол-мачнас-жө поңо нуөдны зев лөгыд ворсантор—баскет-бол. Баскетболөн поңо ворсны і нывјаслы. Танї мачсө оз-нын көкөн нужјавны, а куталөны да шыблалөны кїөн. Ворсны поңо 10 мортлы, ещажыкөнлы-і.

Волејбол зев-жө бур ворсантор. Комї облагтын сіјөн пөшти не-көн-на оз ворсны. Волејболөн ворсны поңо футбол мачөн. Мач-кын-зі ковмас нөшта тывкоң сетка. Волејбол-площадкасө поңо лө-

Спортівней кружокјаслы тајо ворсанторјас-кынҕыс колө і мукөд-сікас фізкультура упражнеңејас вөчавны. Индыны најос панлағны четчалөмөн, котралөмөн јадра²⁾ шыблалөмөн да сің воғо.

Спортівней кружокын колө нуөдны шөщ беҗедајас, шуам: дурка олөмкөд вермасөм-јылығ, кушөм лок вөчө вйна јуөм, кыҕи колө ужавны, меҗым өткоҗа муҕоны став мускулјасыд да мукөд-тор-јылығ.

Фізкультурніклы колө быдногыс вермағны дурка олөмкөд. Өд сөстөм олөмыд важға колас, сіјө петкөдлө мјанлығ пемыдлунны-мөс. Морт вермас лөны қоңвіҗаөн, вынаөн сөмын кор сы-гөгөр лө сөстөм, гажа да лөсыд. А өіктјасыд мјан јона-на һајтөғ, зерыш-тас-кө уліҗа вомөныд-на он вермы вуҗны.

Фізкультура уж пағкөдөм отсалас комі том јөзлы петны лок дурк олөмыө сөстөм, қоңвіҗаа олан туж-вылө.

Н. Оҗинтсов.

Быд өіктө лөсөдөј радіо.

Револютсіја-бөрын уна выл-сікас промышленност кутіс кып-тыны Сөвет-республикаын. **Револютсіја-бөрын-жө чужіс мјан і радіо-промышленност.**

Сізім во-сајын, кор-на радіофікатсіја-ужыс сөмын заводітчіс, Ленин шуліс: радіо-пө Сөвет-государстволы сетас зев ыҗыд отсөғ, кыпөдас ужалығ јөзлығ југыдлунсө. Мјанлы-пө колө кабалатөм гаҗет, меҗ сіјөс кутасны кывзыны уна мільон јөз.

Радіо өдјө адҕис ассыс местасө. Ужалығ јөз реҗыд гөгөрвоіс-ны радіоығ коланлунсө. **Быд пельөсын Сөвет-Сојузын крестана зі-льөны лөсөдны радіо.** Уналаын-һын радіотө лөсөдісны. Шоч өіктын-һын өні абу радіо-вөсна төҗдыгығ обшествоса јаҗејка лібө радіо-кружок. Сіјө обшествоыс сувтөдө ас-воғас зев ғырығ ужјас. Сіјө зілө велөдны ужалығ јөзөс, кыҕи вөчгө радіоыс, кыҕи сы-бердын ужавны. Төҗдыгө велөдны унҗык радіотехнікјасөс-конструктор-јасөс. А најөтөғ-өд радіотө пағкөдны он вермы.

Радіо-вөсна төҗдыгығ обшество отсалө госуҗарстволы радіо-фікатсіја ужсө пағкөдны, радіо промышленностсө јонмөдны. Торја-һын јона төҗдыгө радіосө өіктө нуөдөм, пағкөдөм-вөсна.

Мыј сетө өіктлы радіо.

Мјан өіктјасө радіо һеважөн-на воіс. Сіңкө, меҗ-војдөр ков-мас крестанаөс төдмөдны, мыј-вөсна колө өіктө радіосө лөсөдны, кушөм сыығ пөльзаыс.

²⁾ Јадра—көртыс, лібө чугуныс погрөс шар-коғ, өөктанас 7 кілограмм. Пөҗө лөсөдны шылыҗык із.

Радио-пыр мед-регыд поё тодмавны, мы вочё мукөд государствожасын, кызи сені олоны ужалыс јозыс, кызи капиталистјас лөсөдчөны ыль војнајас-кежлө, мыла мијанлы колө щөщ лөгөдчыны озырјаслы паныд сувтны, Совет-Республикаос дорјыны.

Крестьяна јона сөломыс кутчисөны овмөснысө кыпөдны. Мујас-сө зилөны ыль-ногөн, буржыка ужавны. Агрономјасыд мијан ещана абу-на тырмымөн. **Радиоыд ыжыд отсөг вермас сетны овмөс бурмөдан ужын.** Радио-пыр щөкыда виставлөны докладјас виңму овмөс лөгөдөм-бурмөдөм-јылыс. Леңлывлөны крестьяналы радио-газет.

Совет-правительство быд-ногөн отсалө гөль крестьяналы. Сөмын местајас-вылын государстводн сетөм отсөгјассө оз-на пыр да быдлаын вәјөдны оломө. Крестьянаыс агныс оз тодны, законјастө оз лыффыны, дај унадн оз-на кужны лыффынытө. Став коланажык законјассө өктјаслы виставлөны радио-пыр. Кущөм кокнөдјас, кущөм отсөгјас сетө государство крестьяналы—ставсө поё тодмавны радио-пыр.

Радио ылөдас јөзөс јуөмыс, өлөдас том војтырөс кулыганитөмыс. Гажаа секі прөст-кад кутас мунны.

Комсомольчјаслы колө возмөстчыны.

Јона ыжыд отсөг радио-вөсна төждыгыс обществолы вермас сетны комсомол. Көт кущөм ужјас-ыльө өктын ен виңөдлы, быдлаын отсасөны комсомольчјас. Најө ви́зв козувкотјас-моз мездыөны өктын став омөльторјасгыс. Томинык кјаснаныс отсалөны течны бур овмөс, дорны өктын социализм-нога олом. Најө-өд өктад медматынөс крестьяна-динад. Најө ужалөны, олоны пыр крестьяна-пыщкын. Сизкө, најө уна јөзөс вермасны сјјө обществоас либө радио кружокас кыскыны.

Сегга-өд комсомольчјасыд і агныс јона радејтөны радиотө. Коди-нө өктјасад мед јона зилө велөдчыны, коди мед-јона да сөломыс кутчисө ыгајас-бердө? ферт, комсомольчјас. Мијан абу-на тырмымөн школајасыд, огө-на вермөј став велөдчыны зилыс јөзсө школајасө сујны. **Радио велөдө јөзөс школын-моз-жө.**

Воан војнајас-дырјі, а сјјө, ферт, коркө-да лолас-на, радио јона-жө кутас отсавны Совет-республикалы капиталист-государство-јаскөд возсаны.

Кызи колө-ужавны өктјасын радио-вөсна төждыгыс общества јачејкајаслы, радио-кружокјаслы.

Радио-вөсна төждыгыс общества јачејкајаслы, радио-кружокјаслы ужсө колө нуөдны лыффыган-керка-бердын. Поё сетчө лөгөдны торја радио-пелөс. Сетчө радио-јылыс ыгајас чукөртны, плакатјас ошлыны. Колө лөгөдны ужалан план, кущөм лунјасө, коржык вөчавлыны собрәњејас. Јөзөдны собрәње-јывгыс, мед унжыкөн кутасны собрәњејас-вылас воывлыны. Возмөстчысјас

шленјаслы ставгетом ужсө колө кад-кежлө вочны, мед крестана-ыс тајо јачејка-вылас кутасны бура виқодны, мед пыдди сјјос кутасны пуктыны. Колө јитчыны партјінеј, комсомол јачејкајаскөд да мукөд организатсјіјаскөд. Ужас колө кыскыны вөлөстыг југдөдчан-ужнуөдыгјасөс. Најө вермасны бегедјас нуөдны, радио-јылыг нгајас лыффыны, сы-куға горнитны. Вөлөгтувса конферен-тсјіјас-вылын, собраңнејас-вылын докладјас колө вөчавлыны. Кымын бура пуктан ужсө јачејкаас, кружокас да крестана-пөвсын, сымын јона кутасны отсавны радио-вөсна төждыгыг обшествоса јачејкалы, радио - кружоклы, вөлөгтувса организатсјіјасыс да агныс крестанаыс.

Кызі муно радиофикация ужыс Коми областын?

Тајо војасө радио јона кутис пагкавны. Уналаын-нын лөгөдөмаөг радио-вөсна төждыгыг обшествоса јачејкајас, радио-кружокјас. Уналаын чукөртөны гөм радио-вылө.

Лөгөдөмаөг-нын радиотө:

Сыктыв у.: Леткаын, Ношолын, Абјачојын, Лојмаын, Кажымын, Межадорын, Ыбын, Пажгаын, Нувчмын.

Кулөмдин у.: Кулөмдинын (4 радио-ст.), Т.-Печорскын, Помөсдинын, Шојнатын Көрткерөсын. **Керөс-өиктын (Пөддөльнөј вөл.) став област-пастаыс радиосө сузөдөмаөг мед-воз. Сени лөгөдлісны 1925-өд воө-нын.** Сузөдөмаөг өні фереваннеј вөлөгтө.

Јемдин у.: Сотчөм өиктын, Јемдинын, Сереговын, Турјаын, Глотоваын, Јертөмын, Гамын.

Унаыг өиктјасын кужтөгыд вөдитчөмла радио торкөывлө, дүгдө горнитөмыг, либө мыжкө-понда зев омөла кылө. Сиктын лөгөдны некод оз куж. Медым тащөм-торјыс ез лоны, радио-кружокса шленјаслы колө төдмавын радио-техникасө. Колө велөдны, кызі радиосыс ужалө, кызі сјјө вөчсө. Занаттејас-вылын сы-јылыг горнитны. Колө сузөдны радио-јылыг газетаяс, журналјас. Радио-бердас быдлунга ужсө нуөдны кружоклы колө индыны вежөражык јортөс да код егкө радејтө радио-ужсө. Радио-вөсна төждыгыг облагтувса обшествокөд јитөд колө кутны. Сетыг колан индөдјас корны.

Ферт, быд вөлөгтө радио-вөсна төждыгыг обшествоса јачејкөтө, радио-кружоктө восталасны. Быдлаын бөгтчөны чукөртны гөм радио-вылө.

Көнјасын радиотө лөгөдөмаөг, крестана адзөны-нын, гөгөр-воөны сылыг бурсө. Сөмын-өд радио вермас мед-регыд вајны быд пелөсө, быд өиктө быдсама-өикас выль торјассө. Радио отсалас өиктлы чорыда тувтчавны возө сотсјіализм туј-куға.

Салö-Мікулај.

(Јаранјаслөн мојд).

I.

Вojвылын ылын выјім із.
 Ој, вывтi-вывтi сiјö кыз.
 Göd кымөр бытö дöлалö,
 Зев ылö сiјö тыдалö.
 Сы-сајын—важсаң нiмалö,—
 Зев ыжыд кар ем, сулалö,
 Сен вiна уна јуöны,
 Јöз Обдорскејөн шуöны.
 Зев ыжыд бксы олiс сен,
 Сен сiјö вöли мувыв јен.
 Из-сајса јöзлы вöли ај,
 А нiмыс—Салö-Мікулај.
 Сы-ордын быдмiс öти зон,
 Зон сiјö вöли вывтi јон:
 Кык керка вöчiс ајыслы,
 да кујiм керка дадыслы.
 Вiт керка ставыс сiјö із,—
 Öд ставö сiјö кыпöдiс,
 да нöшта сымда перјiс öбм—
 —Оз бырöд öти мортлөн нем.
 Сы-јылыс быдөн тöдiсны,
 Мiр-Кадпучiөн шуiсны.
 Бур јöз, ферт, ставыс ошкiсны
 да гусöникөн вежгiсны ¹⁾.
 Кöт кытчö тырмiс сылөн сам;
 да ачыс вöли вывтi рам.
 Ај овмöс-вöсна тöждыгiс
 да гөлöмсаң век рöбiтiс.

Сы-понда Салö-Мікулај
 Ез кефöвт,—радејтiс кыз ај.
 Зев тöлка вöли быдтас пi,
 Кыз шуны, сылөн веккыд кi.

2.

Ез-на-i југды асыввоз,
 Мiр-Кадпучiлөн Öндрей-дад
 Сы-ордö воiс пукавны...
 дај корiс сiјöс гөвөтны.
 Ферт, кывзiс сiјö дадыслыс,
 да јуалöмөн ајыслыс,
 Ез чапiтчы, ез öтдортчы,—
 дад-ордö мунны мөдöдчiс.
 Кыз, мунi сiјö гөвөтны,
 Ез уфiт вегiг чай јуны,
 Воз öшiнöдыс вiзöдлiс,
 да дадыслыс друк јуалiс:
 —„дад! Вiзöдлы лок, вiзöдлы,
 Лок татi, татi вiзöдлы.
 Со мi-дораным вöјöдiс ²⁾:
 Kod сiјö сецöм дадјаыс ³⁾.
 дад öшiнöдыс вiзöдлiс
 да Кадпучiлы вiсталис:
 —„Зев ыжыд бксы вöжылыс,
 Став рытыввывса тундраыс.
 Сен сiјö меда вылынжык,
 Ҷiк некöд абу ыжыджык,

¹⁾ Вежгöм—завiд, вежгiсны—завiд-тiсны.

²⁾ Вöјöдiс—котöртiс

³⁾ дадја (додда)—кора дadda.

Сы-кыңҕи ытыт тундраны
да тундра-бердса жаҕасын.

Med кыв-воҕ-вылас векалам,
Лок мунам өдјө, термагам.

Мыј шуас сјјө—кывзылам,
Мыј вылыс выјим—јуавлам“.

3.

Зев ылбэ кысбө, бытбө гез,
Чим-југыд-гөрд да југыд лөз,

Сод-вывгаң паскыд-дона ној,
да сецөм миҕа—вој, вој, вој! ³⁾

Сен сулалөны пшшалбн
Кык салдат Салбө-Мікуллөн.

На-кості пырбө һимкофа ¹⁾
Ној-куҕа пыщкөс горһича ²⁾.

Выл гөстыс Салбө-Мікуллөн,
Рытыввса өксы тундралөн.

Сы морбөс-вылын воһалб:
Кыҕ өтө метал өшалб.

Ез вывтө манитчыны дыр,—
Чай пырые—пуҕдөһисны—пыр.

Быд-өкас сојан, сој көт мыј,
А меда уна һаң да выј,

да дона вина пызан-тыр,
Көт мында ју, оз һекор быр.

Мыј колбө вблө јуисны,
дај варовитһны мбдөһсны.

Гөст оліс чбв чай јуҕ-чөж,
Мед-ббрын заводитөһс һөж ³⁾:

—„Ен скөрмы, Салбө-Мікулај,
Ме ег лок јуны тенгыд чай.

Те тбдан?—Менбө сујс шог,
Те-дөһө выјим ыҕыд мөг.

Быдторјыс менам уна ем
А меда уна көр да өбм.

Ме ббмас төкөтбө ег пбд,—
Җик һекод сылы лыд оз төд,—

Куш көрыс менам даскык сурс,
Кор вөрбөдчасны, кыптбө бус.

Җик вөбө вошбө менам көр:
Зев уна быд пельбсын вбр.

Җик һекодлы сен ыҕдавһны.
Ме локтө пөтбө медавһны.

Те сјјөс быдтһн, те-і ај.
Вај медав сјјөс, Мікулај.

Өд тенад фөһинаыд јон,
Ог жалөт сы-вылбө ме дон.

Ме сөта сылы вөт сурс көр,
Мед сбмын көрбс оз ну вбр.

Мем лоас сјјө вөкыд јорт,
Став тундра-вылын ыҕыд морт

Оз термас Салбө-Мікулај.

Кыв виҕһны мөдөһс кыҕи ај:

—„Ме быдтө сјјөс өчбөгаң,
Ез вөс сој сјјө менгым һаң.

Кыҕ ыҕыд морт, век лун і вој
Зев јона ужалөс, зев збој;

Зев уна вына—вывтө јон,
дај төлка сјјө менам зон.

Став өвмбс менгым һубдб
дај көрјас-ббрыс виҕдбб

Өд сјјө менам өлөмб,—
Ог вермы сөтһны сјјөс ме.

Вај чокһөтчам да јуыштам!“

—„Оз һөкыҕ југыд олан-гам..
Те он-кө медав, ог-і ју.

Ог сөсө һөһөм теныд шу“.

—„Он ју-кө көтбөм чаркатб,
Он пукты мортбө менбө те“.

—„Но, јуам, јуам лыббө вај,
да медав пөтбө, Мікулај.

Он-жб-өд һөһө сјјөс виҕ,

Мыј прбста скупөтчыны сөҕ.

Көт мыјда донсбө менгым кор,
Сы-вылбө сөта ме быдтор.

Ог жалөт ме сы-вылбө дон.

Вај вөстав, вөстав сөтан, он“.

—„Ем менам һаң, ем менам сөв,
Мем доныс һөтөһс оз ков;

Ем менам, јен мед виҕас, көр,
дај ббмыс һөкытчбө оз төр.

Ме шуі теныд кыҕи ај.

Көт-мында дон сы-вылбө вај,

Көт-мында ббм көт сөт, һө сөт,—

Ог вермы сөтһны сјјөс теб.

дај сјјө ачыс абу том;

Ем сылөн јур, ем сылөн вом.

Те јуав асгыс мөыс вөз,

Мыј шуас—окоитас оз“.

—„Ен лбгаг, кывзы, муса зон,

Те вывтө збој, те вывтө јон,

Те верман меным отсавһны.

Ме локтө тенбө медавһны.

Ме теныд сөта ыҕыд дон,

Вај медав меным, муса зон“.

1) Вој—ој (јаранјас-ногөн), шөкыда шулывлөһны мөјдөһс кывзыгајасыс.

2) Һимкофаа.

3) Горһичаө.

3) Наҕдөһк, шога.

— „Ен мекөд сорнит, ајөкөд:
 Ме нинөм сы-јылыг ог төд“:
 — „Он часөн бергөд сылыгныр:
 Ме сыкөд сорниті-нын дыр;

Med тенө меным медавны,
 Воэ шөктіс тенгыд жуавны.
 Вај ачыд вызтав: көсјан он
 Те меным медагны, бур зон?“

— „Ме көсјыга тед медагны,
 Med сөмын ај-мам леғасны“.
 — Вај, жуав, сіңкө, ајыдлыг
 да кор сөглагөө мамыдлыг.

Ме чайта строксө кујим во
 Мі пуктам. Сыыг воз он во“.
 — „Ме мөда мунны, муса ај,
 Ен скөрмы,—леғлы менө вај.

Лок гашкө нинөм сөг оз ло.
 Кыз тырас шуөм кујим во,
 Бөр воа гортө пырыг-пыр.
 Öд сіјө абу вывті дыр“.

— „Те мөдан мунны,—ме ог төд...
 Вај ветлы, сіңкө лыбө,—мед.
 Те, виғөд, сіјөс бура виғ,—
 Выл гөбетлы Мікул шуис сіз

Сы-бөрті најө мөдісны
 Нөж пағтасны да көмасны.
 Кыз колө јіасалісны ¹⁾
 дај сөгга кіасалісны.

Кыз толкө дағјас пукеісны,
 Ҷік бығтө бордјөн лебзісны:
 Бус, пурга сөмын кыпавлі...
 Ез нинөм сөгга тыдавлы.

Став керка колі шычитөв.
 Ез сөмын гөзја овны чөв:
 Век бөрдісны да бөрдісны...
 ...Нін коркө дыр-мыет дүгдісны

— „Көт јаран вөлі быдтас пі,
 А вөлі мјан веккыд кі.
 Көт бөкөвеј-да, бығ-өд бөрд;
 Нан-солөн сөлөмтө он верд“.

Тағ өксы гөзја шуисны
 Кор піныс-понда шөгөісны.

4.

Со, локтө матын, адғө сін
 Мір-Кадпучілөн олан-ін
 — Со, сінмөн тыдалө-нын чом,
 Чом-дорас көрыс, бығтө ном.

5

Выл інын олө јаран зон.
 Век важ-коғ вына, важ-коғ јон.

1) Вөнағалісны

Век нөкөб бығтө пөрыг бес,
 Кор вајө ва, кор вајө пес,
 Пес вајны ветлас өтчыд Ҷік,
 да тырмас сіјө төлыг кык.

Öд сымда өтчыдыгөн пес
 Оз вермы вајны ачыс бес.
 Оз ужыд тырмы сылы дыр,
 Оз відчыг, вөчас пырыг-пыр.

Зев пағкыд вөлөм вежөртас:
 Быдторјыс сылөн јурас дағ.
 Ез ов-на весіг вежон кык,
 А төдө коді кушөм бык.

Он нөкор нөкыз сіјөс јөрт.
 Сы-понда сөлөм-вылас, ферт,
 Кыз төлка, збој дај вына морт
 Сек воіс өксылы выл јорт.

6.

Сіз дырө-недыр олісны,
 дај өксы гөзја мунісны.
 На-пыдді колі јаран-зон,
 Сы-вылө лача лоі јон.

Сы-дінө колі налөн ныв,
 Кок-улас кысөө јурејыв,
 Зев міча, зев-на ачыс том.
 Гөрд мырпом бығтө сылөн вом

Зев төлка велөдчөма ныв.
 Оз шулы нөкор прөста кыв.
 Он нөкыз сіјөс сылөн чайт,
 А сөмын сылы ар дасквajt

Том нывлөн оланіныс чом.
 Став ужыс чом-дор посні-пом.
 Оз вес ов—ужалө лун быд:
 Кор пуө рок, кор пуө шыд.

Пыр вурөб, лыбө пыртлө лым,
 Кор вурө малча, кор-і пім.
 Оз прөста ов і мужік морт,—
 Војвыввас өксылөн бур јорт.

Көр-дорө ветлывлө быд лун,
 Мед көрыс нөкытчө ез мун,
 да вөчө чера-пурта пом.
 Сіз олө мјан мојд-ыв чом.

Сіз олбны да вылөны,
 Кор нөмтор вөчны—сылөны
 Роч өксы ныв да јаран зон
 Шөщ сывлө накөд налөн пон.

Көт јаран вөлі мјан зон,
 А вөлі вывті сіјө јон,
 дај зев-на вөлі ачыс том,
 Ҷік роч-коғ вөлі сылөн вом,

Сы-кыңзі рочлөн-коғ-жө ныр,
 дај міча југыд вөлі вір.

Сы-понда нывка, көт-і роч,
 А сылы муса лоі прөч.
 дај сиз-жө нывды олан јорт
 Зев мусміс, воіс, кызі морт.
 Зев јона өлөм-вылас, дерт,
 Од ассыд өлөмтө он берт.
 Ез најд думажтчыны дыр,—
 Пі чужіс налөн пырыг-пыр.

7.

Рыт өрөн өтчыд Кадпучі
 Чом-дорын пестіс ассыс бі.
 Сы-дорд воіс даја да
 Ҷик ставыс посны көрајас.
 Мір-Кадпучілы шуоны,
 Сы јортлыс гуөдн короны
 Көр дас-кымын лы, унжык-лы.
 — „Код гуөдн кор—ні-ні-ні,“ —
 Мір-Кадпучі сиз весталіс
 да бөр гортаныс ысталіс.
 — „Ог сет ме тіжанлы өті көр“.
 — „Med гуас көртө тенгыд вөр“
 Сиз паныд сылы шуісны,
 дај лбгасісны, мунісны.
 Мөд-асыв сіјө сувтіс вој.
 Көр-дорас вөлөм уна дој.
 Пыр төдіс—волөм сетчө вөр,
 Пыр төдіс—гуөмны дас көр.
 Ез повзы, муні пырыг-пыр.
 Кок-улас чіргө арға чір.
 Кыз воіс, шуіс пырыг-пыр:
 — „Ті-понда ез ло оландыр.
 Ті, зонјас, гуөмныд-тај көр.
 Ен сусөј, вайөј өдјөн бөр“.
 Сиз-таз-да, мыј-да,—пыкебны
 Оз сетны најө, сусөоны.
 Мір-Кадпучілөн пузіс вір:
 — „Ен сусөј лушщө прөста дыр
 Ог некор гуас, абу вөр,
 Но төда тіжангынд көр.
 Оз пөрјас некызі менам јур:
 Со менам көрлөн тајө сур:
 Ті војөмныд-нын сіјдс... мед.
 Ті көнкө чајтад, ме ог төд.
 Ме төда аслам көрлыс пас.
 Ті ставсө гуөмныд көр дас“.
 Те мыјла воін? Кушөм көр
 Сиз міжан-ордыс коран бөр?
 Мыј гуім тенгы? Кодыр? Кон?
 Мі ег-на гулө вөсег гөн.
 Ні гөн, ні гөнпом некор егө
 Мі боетлывлө-на јуавтөг.

Мі-костын некод абу вөр.
 Мыј сөран, ас-пыщкад он төр.
 Мі теныд сетам сетөм көр,
 Мед некор гортад он во бөр.“
 Таз гуасыөјас шуісны
 дај віны сіјдс кутісны.
 Ез јона повзы Кадпучі,
 Ез тірзы нөті сылөн кі.
 Ез термас. Нөјөднөкөн зев,
 Ез равзы-горзы: шынігөв
 дој-бердө најдс көртавліс
 дај тујсө ассыс весаліс,
 Кыз шулывлөны, мавтіс лыч.
 Со, гөгөр лымјас, бытөө пыч.
 Ҷонвіза гортас воіс бөр
 Щөщ ордас вайіс өкмыс көр.
 Сы-бөрын сіјө пырыг-пыр
 Көр-дорд муні, ез во дыр.
 Көр гуыөјаслөн гөтырјас
 Сек-кості локтісны морт дас
 Чом өңдөс мыјөн вөстисны,
 Пыр нылөс віны боетөісны.
 Ез сормы вөсег өті өі:
 Ҷик сетчө воіс Кадпучі.
 Сы-бөрыс көрсө гуыөјас
 Зев скөрөө воісны морт дас.
 Чом-дорд мыјөн воісны
 Мір-Кадпучілы шуісны:
 — „Ог повзөј, өксы, тіжангы
 Он пыщы өні міжангы:
 Шаң—өтчыд сизі мавтін лыч.
 Вај бурөн міжанлы көр кыз.
 Од бурөн мі-костыг он пет,—
 Мыј корам, сіјдс он-кө сет.
 Вын сузас міжан тіжанкөд,
 Ен војсас прөста міжанкөд.
 Оз лыкмы тенад сымда вын.
 Он бурөн міжангы те мын“.
 — „Мыј прөста сизі ошјыөад;
 Кыв-вылад пөсад асды гайд“.
 Сиз шуіс налы Кадпучі,
 Ез повзы. Некодөс ез ві,
 Көт скөрміс сизі, бытөө бі.
 (Морт-вылө ез-на лептыв кі).
 Ез гырканыс, ез војаныс,
 Јон нарталадн²⁾ бөраныс
 Куз кіјасныссө³⁾ көртавліс
 да өтілаө домаліс.
 да ортчөн ставсө рағрөдіс,
 Бөр гортаныс сиз мөдөдіс.
 Сы-бөрті сөсса некор ез
 Көр гуны воылывлөны јөз:

1) Гад. 2) Нартала—аркан. 3) Гуасыөјасөс шуоны куз кіөн.

Мір-Кадпучыг полёны,
Век бурён сылыг корёны.
Ферт, бурён етис Кадпучи:
Прөст вёлі етны сылён кі.

8.

Сің најё сени олісны.
Ҷон кујим во-нин колісны.
Сен оліс сіјё кујим во,
А корыс содіс уна го.
Воғ вёлі ставыс ғурс баскык,
А ёни кујим сымда Ҷик,
Он сіјёс көр чукөрөн чајт,
Көр-лыдыс сен—ғурс комын-
квајт.

Мір-Кадпучилы воіс кад
Бөр гортас мунны. Сіјё рад.
Оз радлы сёмын ёксы ныв,
Оз вексы некор, ни оз ғыв,
Оз төд мыј вочас сыкөд ај.
—„Оз шуд, ферт, сіјё меным вај.
Ме бытта јаран-помыг пі.
Јур-вылам оз колё ёти ёі,
Кор воас гортё ајё бөр.
Ёд сіјё көјин-код-жё скөр,
Оз жаліт менё ајё сек,“—
Тағ чајтё коёөр сіјё век.

9.

Со понјас јона увтёны.
Кык даҶа чомјё өвтёны.
Јур-садыс нывлён вошлаё,
Вір чужём-вылас вежлаё:
—„Вој, фівё тајё ајё-тај..
...Мыј бара шуас меным ај,
Мыј шуас меным бара мам..
Оз тырмы некыҶ менам сам“.
Со ёксы гозја воісны.
Со чомјё најё пырісны.

Со ёксы гозја кулёісны¹⁾.
Со најё віҶаағісны.

Со варовітны мёдісны,
Кыв мёд, кыв кујим вёјпісны.
Со ныв да јаран көні кыҶ
Став фелё вісталёны сіҶ.

Оз некыҶ најё пыкыны,
Оз нинёмыг Ҷик суғыны.
Зев бура кывзіс ёксы век,
Век кытҶёғ ез быр сылён лек²⁾.

друг мыјкё—мыјла ме ог төд—
Зев чужём лоі сылён го.
Сек ёксы пыр-жё котёртіс,
Көр чукөр асыс гёгёртіс,
да көрө кодјас гулісны,
На-ордё муніс ыждавны.
Сег віјіс сіјё ёти морт,—
Код шуіс сылы: „старыј чорт“.
Бөр гортас воіс јона скөр,
Скёрлуныс некытҶё оз төр.
—„Те вёсна віёё менам јур..
Те мортёс віјин—кущём бур“,—
Мір-Кадпучилы шуё таҶ
(Сы-јылыс сылён ёксы-даҶ).
—„Ег некор некодёс ме ві“,—
Тағ шуіс воча Кадпучи.
Сы-бөрты шуіс ёксы ныв
Ас-ајыслы со кущём кыв:
„Ме төда—некодёс ез ві,
Сы-вылё еета асым кі“.
Ныв-вылё јона скөрміс ај.
Зев скёрыг шуіс: „руҶад кај“.
„Зев дыр-на ёксы скёраліс,
Зев мігтём кывјас шуаліс.
Сек мыјсё сіјё сен ез сёр,
Оз ставыс татҶё мојдас төр.
Көр гуыёјасё муніс бөр,
Кён кујлё сылён віјём вөр.
Сег віјіс сіјё ёти зон,
Код шуіс сылы „пёрыг пон“.
Сек-кості чомјын шоғёёны,
Зон нывкөд јона шенҶёны.
Оз төдны көні кыҶі мыј,
СіҶ оз ё најёс ёксы кыҶ.
Бытторё чајтё ёксы-ныв,
да оз лыет шуны асыс кыв.
Сек-кості бара воіс ај,
Оз дугдыв маҶкё; маҶ да, маҶ.
Оз ов, а пуё скёрыг-скёр,
Скёрлуныс некытҶё оз төр:
—„Со кущём бур ёёлёма јорт.
Ҷік прёста віјёмә кык морт.
Ме тенё сы-вылё-ё мыј
Ас-пыҶфёі колі, ег сек лыҶ?
Сек-ескё ме тенё ег віҶ,“—
Мір-Кадпучилы шуё сіҶ.
—„Те збылыг-ёмёј сорнытан?
Ме чајті, прёста балујтан.
Ёд збыл ег некодёс ме ві,“—
Тағ шуё сылы Кадпучи:

1) ПёртҶісісны.

2) Лек—здесь нужно понимать в смысле „терпение“.

— „Ег вѣлы њекодѡс-на ме,
Оз тырмы сетчѡ сѡлѡмѡј“.

Кѡт мыј те ѡксылы ен шу,
А сѣјѡ шуас сѡмын—„ну!“

Он њебѡд сѣлыг сѡлѡмсѡ,
Оз жалѣт, јорѡ ѡлѡмсѡ.

Век маѣкѡ, маѣкѡ: „ва-і му,
Оз њебог чѡртыс тенѡ ну“.

10.

Чом-пышкын шогѡѡ ѡксы-нын,
Њѡж шуѡ зонлы ташѡм кыв:

— „Ен повѣзы, кывзы, муса зон!
Мыј вѡчѡ ајѡ, тѡдан он?“

Те-дѣнѡ сѣјѡ сѣјѡ гыж,

Быд-дорыг корѡѡ сѣјѡ мыж.

Быд-ногыс тенѡ сѣјѡ ѡтдорѡѡ,
Кык мортѡс, шуѡ, вѣјѣн те.

ѡд најѡс ачыс вѣјалѡм,

Тѡн ¹⁾ шуѣс іѣкка ²⁾ сѣјѡс мем.

Мед ескѡ сѣјѡ ставыс љок
да ем-на ужыс сыгс љок.

Ем сыгс ыжыджык-на мѡг,

Сы-понѡда меным меѡѡа шог:

Тед кѡсјѣс сѡтны сѣјѡ кор.
Мед лоас кѡрыс аслыс бѡр,

Сы-понѡда тенсыд бѡстны јур

На-кынѣ кѡсјысѡ,—ѡз дур.

ѡд сѣјѡн корѡѡ тенсыд мыж.

Ог, шуѡ, сѡтѣ нѣбѣтѣ гыж ³⁾

Со кушѡм сѣјѡ ош-коѡд дур.

Мед вѣзны сыгс тенсыд јур,

Важ пышјам кытчѡѡ абу сор.

Сы-кынѣ вѡчны нѣнѡмтор“.

— „Со мыјла сѣјѡ, јенмѡј вѣз,

Ме-вылѡ шуѡ вѡлѡм сѣз.

Жалѡ лоѡм сылы вѣт сурс кѡр.

Сы-вѡсна сѣјѡ сѡщѡм сѣкѡр.

Мед, дѡнсѡ сылыг ме ог кор,

Сы-понѡда ме-вылѡ быдтор

Сѣз ѡгѡм. Атѡ, порыс чѡрт,

Ен радлы, ен-на менѡ јѡрт.

Кѡт кѡсјан бѡстны менсым јур,

Ме ог-на теныд ѡнѣ сур.

Он вермы јуны менсым вѣр,

Кѡт мында пѣнтѡ асыд јѣр.

Оз њакав менам вѣрыг јум.

Ме ѡнѣ тѡда тенсыд дум“ ..

Таж нуѡ сорнѣ Кадпучѣ,

А чужѡм аслас быѣѡд бѣ:

— „Ог пагјав ⁴⁾, вескыд тенад кыв!
Те-ногѡн вѡчам, мѣча ныг.

Те лѡѡдчы—мыј колѡ вѡч,

Мыј ковмѡ тујын—ставсѡ теч.

Кор воас ајыд, кѡмкот, паг,—

Мед ставыс вѡлѣ тенад даг“.

Таж шуѣс нывлы Кадпучѣ,

Ас-кѣас бѡстѣс сылыг кѣ:

— „Те пышјан ајыс мекѡд щѡщ

Ен сѣзѣ прѡста сѣјѡс вѡч.

Ме тенѡ колѣтчѡмыг ог кут;

Тед, гашкѡ, танѣ лоас шуд.

Сы-јылыг думажт-гѡгѡрво,

Мед бѡрас каягчѡм оз ло“.

— „Ем менам тесаѡ ѣѡт пѣ,

Оз медым ајѡ сѣјѡс вѣ,

Ме кола татчѡ асым ај.

Оз њемтор колѣтчѡм бурѡс вай.

Кѡт кытчѡ нуѡд—ме ог пов,

Те-кынѣ њекѡд мем оз ков

Ме лоа теныд шујга кѣ,

Кѡт кытчѡ мун: кѡт ва, кѡт бѣ.

Горт лоас мѣжан ва да вѡр.

Мун пет да мунны лѡсѡд кѡр“...

Таж шуѣс зонлы ташѡм кыв

Мѣр-Кадпучѣлы ѡксы-нын.

Мед мѣча лоас сорнѣ пом,

Зев јѡна окыштѣс-на вѡм.

11.

Лѡн, њебыд, мѣча тѡвса рыт.

Оз њѡтѣ кынты, њѡтѣ сѣд ⁵⁾.

Оз њекыг кыв нѣ шы, нѣ зык.

Вѣт жежыд гѡна мѣча бык

Зев вылѡ лептѡмаѡе јур,

Оз тыдав весѣг налѡн сур,

Лым-гѡптын сулалѡны сѣз.

Оз њекѡд најѡс сенѣ вѣз.

Со чѡмјыг петѣ јаран зон.

Щѡщ сѣкѡд петѣ сѣлѡн пон.

На-бѡрыг петѣ ѡксы-нын.

Оз тыдав сѣлѡн јуреѣ јыв.

Оз кынмы сѣлѡн ѣѡт пѣ,

Њѡн-бердын шѡнтѡ асыс кѣ.

Ез ешты даѡјѡ пукѡыны,

да места-вылыг вѡрѣыны,

Пыр вѡјѣс кыскѡ нывлѡн ај.

Ез маткы, ез шу ѡтѣ маѡ.

Ез думажт сѣјѡ јѡна дур,

Мыј керѡѡ гѡгѡрвоѣс пыр

1) Талун. 2) Іѣкка—самоједка

3) Кѡрлыг гыж. 4) Ог пагјав—не сомневаюсь.

5) Сѣд—сѣвды.

Чом-дорō ödjön котөртис
 Сее пішчал кіјас кватітис.
 Бур лоі пышјысјаслы кост:
 Оз öні пішчал најōс бөгт.
 Збој вōлі Кадпучілōн кі
 Со лебō сіјō кызі бі.
 Он севва öні сіјōс кыз;
 Оз пішчал сы-ывлаыг лыј.
 Љок öксы лыјліс ескō дыр,
 Ез кытчōз пула сылōн быр,
 Ез нōті пула пасō сур,—
 Ез жуғōд Кадпучілыг жур.
 Со ödjō чомјō котөртō.
 Со көлүј кинас гөгөртō.
 Кі-улас сурі пула доз.
 —„Час, енлō, енлō, муті гоз.
 Час јона ен на мекōд дур.
 Кōт кыз а, богта тенгыд жур“.
 Таз песō öксы асгыс скөр,
 А ачыс ламкаалō көр
 Кōт öксы пōрыс, век-на збој.
 Со пукөіс, муні, равзō: „ гој!
 Час ен-на радлы, фавл шуј,
 Он весав небос асгыд туј“,—
 Со вōтчō öксы—вōтлō көр
 Сур көрлōн вөрō, бытō нөр.
 Со öтчыд лыјіс—кыпті лым.
 Оз дугды, лыјлō—гым да гым.
 Со пула пыріс, кызі ув,
 Мір-Кадпучілыг кыңаув.

Со шлуыкōбтыліс бытō рос,
 Сіз пула нуіс мальча-сос.
 Со öті көрлōн петі сув,
 Ез сōмын мімō сіјō кув.
 —„Го јенмōј, отсав меным тōн“,—
 Таз шуō јенлы јаран зон.
 —„Ен скōрав ме-вылō, бур јер,
 Мед лок морт менō оз-жō вен“.
 Јен аслас ыжды мілбөгтōн
 Оз отсав сылы. Аттō јен!
 Со пула јōнтыштис, кыз јōн.
 Со кызі отсавō бур јен.
 Җік матō воіс пішчал вом,—
 Мір-Кадпучілы локтō пом.
 Оз некод сылы отсөг гет.
 Мыј вōчны, Кадпучі оз тōд.
 —„Те, тōлōј, ветлан быдлаын,
 Зев уна выјім тенад вын,
 Ен, тōлōј, те кōт менō чōвт;
 Мем отсөг нєыжыдōс гет.
 Те быд во вайлан уна лым.
 Те вайлан кымōр, вайлан гым.
 Мем отсав, палōд асгыд ун,
 Оз некор сіјō менам вун“.
 Сіз тōвлы кайтō Кадпучі:
 —„Вай, тōлōј, тōлōј, лептыв кі“.
 Шōщ ськōд кевмō öксы ныв,
 Со ылō тōвлы ылан-кыв.

Біја-Öгыр.

Gі-гудōк.

Гажа тулыс зев-нын матын,
 Нуас менгым тōвга шог.
 дугда гывны аслам жырјын,
 Сетчō бырō менам мог.

Gі-гудōкōс богта бокō,
 Летча Ежва-б. рлō ме,
 Шлывгы Ежва, ылаам вокō,
 Ылōз жургы, јōла, те.

Зарні зоріз вїзјас-вылыс
 Уна öкті вывті ме.
 Муса Машук, вывті ылыс,
 Гōрыс вајі теныд ме.

Сусув нөрōс-јылō летчам,
 Мекōд пукгас муса ныв.
 Gі-гудōкным-бōрга богтам
 Гывны ськōд ыланкыв.

Тулысын.

(Віст).

Тувсов гажа шонді малаломён шонтё мусё. Лунтёлыс небыдика пёлтё— лолалё чёскыд тувсов руён. Мыј ем му-вылын, ставыс нымкофасёны гажа шонді-лы, мича тулыслы.

Вёрдор-ёіктын вёскресеньна-лунё нывјас да зонјас гудёкјасён ветлёны ёікт-куза да ёылёны. Гёрд, лёз, жежыд,—быдгама рёма паскёмјасыс налён сизі і ералёны шонді возын. Ставныслён ёблёмныс радлё, небыдика јопкё гажа гаж-дырјі.

Челасјас быдлаын тыр: кёні ворсёны, кёні котралёны. Налы гырыејаслы-моз-жё гажа. Кён-сурё пукалёны нывбабајас да сорнётёны асланыс олём-вылём-јылыс. Ётыкёс ералёны, мёдёс ошкёны. Нывбабајасыдлы-ёд сурё мајбыр сорныд. Ёти-мёдлаын пукалёны мужікјас да дорвыв курітчёны, коді кальаныс, коді ка-балаён. Најё збылыс сорнётёны гожеа уж-јылыс, коператів-јылыс, да мукёд сещём сорнјасё-воласны.

Со, Назар-Ёньё да Мітё-Гршё мунёны шатлаліг-тырјі ёікт-куза да ёылёны: „Последний нынешний денечек“ ёерт-нын „пёельефнеј“: Таво арнас најё прі-зывё сурёны. Кёф нутёзыс јешщё кујім тёлыс-сајас-на колы-а, најё рекрута-лёны-нын.

Том јёз-чукёр ворсіг-ёыліг-тырјі летчісны ёікт-куза увлањ да ётлаасісны кывтыд-помсакёд. Чукёрмісны морт ёб-кымын. Јакё-Опоњ-дінын мича еж-вылас па-нісны кадрель. Коді-нё ёіктса мортыд ёз тёд сёкга гажсё: комын-кымын гоз јёктёны кадрельтё; кокјасныс асныс-і ветлёны; ёін-возад паскёмыс јёктыёјасыслён сизі і пёртмасё, јорё.

Чедыр јёктём-мыгті, кыцын ёылёмён ворсыштісны да код-сурё „бары-ньё“ јёктіс.

—Том јёз!—горёдіс друг комсомольеч Васка-Мішё.—Летчыламёј, вај, вадорё гажёдчыны. Мед-воз купајтчамёј. Сегга зонјас сені кутасны футболён ворс-ны, а нывјас котраласны да ёыласны. Гёња-куш-вылад-ёд зев гажа, ставныд тёданныд.

—Вајё, вајё!.. Ставён летчылам!—Горёдісны том-јёз.

—Ёј, Мішё!—горёдіс ётык зон.—Вај, те мјјанёс, зонјассё стрёјён летчёд. Кыз шуласны, бытёё Чемберљен-вылё мі мунам.

—Стрёјён, стрёјён!—бара горёдісны унаён.

—Мішё, вај, те командірав,—шуіс Терењ-Іван, зев лечыд том зон.

На, Мішё, бост менсым бедсё да еуј тасма-костад сабља-пыфёі,—ералё-мён шуіс ёті зон да сетны кутіс Мішёлы чукла бед...

дыркоф сувталісны стрёјё. Тајкё-і коёб оз воны. Унаыё Мішё горёдльвліс на-вылё. Сегга пукталісны зёла командірјасёс. Унжыкыс зонјас-пыщкыс лоісны стрёјын. Сёмын код-сурё колтычысны нывјас-дінё.

Смір-р-но!!!—мыј вынеыс горёдіс Мішё да чорыда візёдліс аслас стёјыс-вылё... Мёдёдчісны том војтыр вадорлањ. Гањё-Гемё паскёдіс гудёк да марш кутіс ворсны (тыдалё, морыд, карыс кывлёма музыкатё). Тувтчалёмыс зонјаслён ачыс кутіс артмавын. Нывјас, зонјас-ёбрга сојбордјёдыс кутчыёёмён мёдіс-ны щёц.

Воісны вадорё. Дыр том јёзыд купајтчысны, сегга быд-ногыс ворсісны, ёы-лісны. Рытја-дорас-нын кутісны мунавны гортаныс. Унаён-на колтычысны нывјас-кёд посныфёік понёлјас-костёдыс ветлыны. Сетчё щёц колчыс-і аслас Сашуык-кёд Петёк-Мітреј, зев шап зон.

II.

Петкө-Митреј зев лөбөд да мича том зон. Бура вөлі кбмасө-пастасө, зик-быттө „франт“. Митреј ез код-сурьдкөд ветлөддл, мигөмжыкјас-вылад оз-і вөлі віқөддл. Петкө-Митрејлыг олассө оз вөлі јонасө ошкыны. Нывјасыд-вылө сјјө вөлі віқөддө зик мөд ногөн, мөд-сікас гінмөн.

Сашук вөлі мича, томыык ныв. Сјјө некодкөд-на јонасө ез ветлы. Сбмын Митрејд паніс сјјөс аслас мелі кывјасөн. Рыт вітө-квајт-нын најө Сашукјас са-рај-пос-вылын пукавлісны.

Митреј да Сашук посныдык нывјас-костдыд мунісны пыдылан, вујісны ічөбік шор да Митреј сувтіс.

Вај, Сашук, татчө пукылам—да, ме курітчышта,—меліја шуіс сјјө да пукеіс небыдык ныщ-вылө.

—Ме-бара, Мита ог пукеі Вај, кајам гортө.

—Курітчам дај кајам,—Митреј кіөдыс свічыштіс Сашукөс да пукодіс ас-дінас.

Шондіыс пујас-сајас кутіс-нын сајавны. Куз, шонді југөрјасыс герббөн кутісны ворсны мича ныв лысјас-вылын. Вадорган кутіс кыптыны улјөвкоф жежыд ру. Митреј век-на сорытөддө Сашукөс да топыда кутлөмөн окалө сјјөс. Унаыг Сашук шыөдчыліс мунөм-јылыг, сбмын Митреј быттө оз і кывлы.

Митреј јонжыка топөдіс ас-бердас Сашукөс, оқыштіс чөрыда да пөлынытіс ныщ-вылө. Мөдыд-егкө тракнытчыс—көсјыс пышјыны, сбмын Митреј-бара ез лез, клөшщіөн моз топөдіс Сашукөс. Сашук горөдіс чорыда... Јөла-шыыс јурөптис зев ылөз. Сегса ставыс лантіс.

Шонділөн кышыс жын-выјөзчыс-нын сајалі, муртса тыдавны кутіс. Ва-вылыс ставнас пастасіс жежыд паскөмөн—кокныда лажјалөмөн кутіс мунны рус.

—Сашук шатлаліг-тырјі кајыс гортас, пыріс сарајө да уекөдчіс бөрдіг-тырјі вон-пышса вольпасө... Војбыд ез унмовсыв сјјө, пыр сырјалөмөн бөрдіс. Быдсама лок мөвпјасыс кутлісны јурас воавны. Сбмын асја-вывнас унмовсис зев өккыд өлөмөн.

III.

Төлыг кык-кымын-нын Сашук прамеја гортөыс ез петав. Ошін-улас пукалыштас рытувнас да бөр пырас гортө. Быдсөн блөдөдіс шогысла. Төдө өлөмыс мыјкө омөл-тор-да Сашук некодлы оз лыг віставнысө.

Унаыг көсјіс адзөддлыны Митрејөс, сбмын некыз ез вермы—пышјавны сјјө Сашукуг кутіс. Оти рытө кызкө адзис Митрејөс өтнассө да нуөдіс сјјөс бокб. Мөдыд зев дыша-пырыг муніс сыкөд. Најө пукеісны кер ылө.

—Мыјла-нө те, Мита, кутін ме-діныг пышјавны, зикөз көзөдчін меыс?—зев нора-пырыг шус Сашук да өйнаыс кутіс доршавны.—Мыјла-нө ме мустөм-мі теныд? Те-өд ачыд-жө мекөд сізі вөчін.

—Те некытчө он петавлы да кыг текөд ветлан,—шпынмунөмөн шуіс Митреј.

—Те пышјалан меыс-да. Соркөја рыт-бөрад быттө плөтөн кучкісны тенө, өінвоқө ен паныдаэлы некор,—бөрдөмөн-сорөн-нын шуіс Сашук.

—Вот јөыд. Мыјнө сетыг бөрднысө. Те-өд верман мөдөс корсны, буржыкөс меыс,—воча візис Митреј да өблыштіс муө, быттө сылы веккоф Сашуклөн шог кывјасыс.

Сашук дрөгмуні. Сылөн горшас гөрөд кушөмкө кајіс—кывсө шунысө оз вермы. Став тушанас кутіс тіравны-сыркјавны.

—Мита, ен менө шыбыт. Кытчө-нө ме воштыга өні?—өйна-пырыс шуіс Сашук да друг чорыда візөдліс Митреј-вылө.—Те төдан...

—Ме-бара нынөм ог төд,—пін-пырыс шуіс Митреј.

—Он төд? Он-кө төд, кывзы: коркөсаынд нөбаса...

Мітреј чужміс. Мед-воґсө кывсө ез куж шунысө. Сіјө ез-і мөвпыштлы сешөм-тор вітчіны. Гөрдөдіс быдсөн. Сөгса скөрыг віґөдліс Сашук-вылө да шуіс.

Ме тенгыд ог ескы. Те мукөдкөд ветлөмыд. Ме кымын нывкөд-нын ветлі-да, нинөм ез овлы... Пөрјасөмнад те менө он ылөд. Кыз кужан, сізі-і мездыс,—ен менө льяк,—сөгса Мітреј четчіс да шутлаліг-тырји керка-костөдыс петіс міртуј-вылө.

Сашук вевіг нинөм ез удіт шуны. Тупкыіс чышјаннас да муніс гортас. Шыбытчіс сарај турун-вылас да зев-дыр гуөнікөн бөрдіс. Сіјө бөрдігөн, Мітреј, бытґө нинөм ез-і вөвлы, ветлөдлө мөд нывкөд, віставлө сылы быдсама „бурторсө“.

IV

Воіс ышкандыр. Гожеа шөнді жаліттөг сотө віґ-вылын ужалысјасөс. Быд віґвылын косајасыс җірдалөмөн југјалөны шөнді-воґын. Кытчө он віґөдлы, быдлаын јөз.

Мед-воґда ышкыны летчан лунө Сашук шөщ сөмјаыскөд летчіс ва-сајө ышкыны. Став сөлөмсө сылыг мыјкө гудралө. Век-на оз вөлі лыгт віставны гортасылы лоөм-јывгыс. Мамыс-ескө казавны-нын кутіс да век на лантөмөн оліс. Віґ-вылад летчыгөн сіјө җікөз-нын төдіс ставсө да колтчыштіс ныв-дінас. Верөсыс да пыс кор сајалісны баґјас-сајө, сіјө скөра-ныгө полөмөн-ныгө јуаліс нылыслыс.

—Мыј-нө те, нылө, вісан алы мыј? Мыјла-нө тенө восөдө?

—Віса. Мыјкө-тај зев сөкыд лоі-ә,—повґөмөн шуіс Сашук да віґөдліс мамыс-вылө.

—Те, нылө, менө ен ылөдлы. Ме-өд-төда-нын, казали. Којмөд төлыг-нын со жувлалан, ветлан, чужөм-вывгыд җікөз вежсөмыд. Вај, вістав, мыј текөд лоі?—скөрыс јуаліс мамыс да куза-код віґөдліс Сашук-вылө.

Сашуклөн сінваыс доршазны кутіс. Җебны вөлі оз-нын поґ. Мамыс ставсө өні гөгөрвоіс. Сашуклөн повґөмысла кывјыс ез кут артмавын.

—Мамө, прөсетіт менө. Ме абу-өд мыжа,—бөрдҗіс Сашук.

—Сіґ-кө-інө те збылыс сөкыд? Кодкөд-нө ветлін?—Сінва-пырыс јуаліс мамыс.

—Петкө-Мітреј менө мырдөн... —ез удіт кывсө шунысө, сырјалөмөн бөрдны кутіс. Мамыс шөщ сы-дінө пукҗіс да сөкыда ышловҗіс.

—Со-өд олөмыд. Мыјнө лоө, батыд-кө төдлас. Өд гортгыд вөтлас тенө. Вај бергөдчы гортад бөр. Рытнас горнігам мыј вөчны. Батыдлы ме вісөмөн тенө вістала—сөгса четчыс да содтіс.—Аттө, кутта, те, кутта, мыј бара вөчін.

Сашук-ескө ез көсји бергодчыны да мамыс мырдөн бергөдіс, мед батыс оз казав. Скөрмас-кө сіјө, буртө ен відчіс.

Рытја-вылас віґвылыс, локтавтөз-на, Сашук муніс Маша Мішіна-ордө віставны сөктөм-јывгыс да горнітны, кыҗи мыј вөчны.

Маша Мішіна вөлі өіктса комсомолка, зев авја ныв. Сіјө вөлі ужалө ныв-бабајас костын. Сылы-і көсјіс Сашук став шөгсө вогтыны. Маша сөмын-на вөлі вома гортас віґвысаы, ідрасны. Сіјө ставсө бура кывзис Сашуклыс. Маша јона скөрміс Петкө-Мітреј-ылө.

—Те, Сашук, ен пов,—меліа шуіс Маша.—Ен мөвпав мыј-сурө-јывгыд, нинөм теныд локыс оз ло. А Мітреј-тө мі бурөн ог леҗөј. Зонмө, кушөм суг вөлөма.

Сашук радысла бөрдҗіс.

—Зев ыҗыд аттө теныд, Машукөј, нем ог вунөд теныд буркывјастө. Сөмын, вот, батыс пола.

— Ен пов, нинѳм оз вѳч. Мынѳ мортыдкѳд оз овлы-да, он-ѳд, буракѳ, быд лоѳмыг ваѳ пыр, нинѳм танѳ, тенад лоѳмын, омѳлѳс, вѳданыс абу—кѳкѳдны кутѳс Маша.

Сашук гортас мунѳс. Вѳзвылыг локтѳмаѳг-нын вѳлѳ гортсаыс, samej ужнајтѳны.

V.

— Кѳннѳ те, вѳсыг, ветлѳн?—скѳрыг јуалѳс батыс Сашуклыг. Абу выјѳз идрагыштѳмыѳ.

Сашук нинѳм ез шу да кутѳс пѳртчыгны. Сашуклѳн батыс мортыд вѳлѳ скѳр гѳлѳма. Сѳмын нѳтѳ вѳлѳ оз куж лѳгавны.

— Тенѳ мыј он-ѳ кѳсјѳ сорнѳтны,—јешщѳ јонжыка горѳдѳс сѳјѳ.

— Ме больнѳчаѳ ветлѳ лѳкарствѳла,—ылѳдѳс Сашук. Ачыс зев повѳѳмѳн вѳзѳдлѳс батыс-вылѳ.

— Лѳкѳг-жѳ нывбабајасыд. Пыр мыјкѳ кушкѳны-вѳсѳны. Ёпу|страм!—Батыс гѳлыштѳс да кутѳс паѳагны. Мамыс ыжыда ышловѳс. Векыда-кѳ шуны, сѳјѳ јона повѳс аслас нылыс-вѳсна. ѳд батыс-кѳ тѳдлас —бур оз ло.

— Пукѳы да гѳјышт, Сашук,—небыѳка шуѳс мамыс да гусѳникѳн вѳзѳдлѳс нылыс-выло.

— Оз меным ков. Ме каја да вода сарајѳ,—вѳча вѳзѳс Сашук да петѳс керкагыс.

Гѳјѳм-бѳрын Сашуклѳн вокыс петѳс сарајѳ да чукѳстѳс чѳјсѳ. Сегга пукѳѳс вон-дорѳ да кутѳс сорнѳтѳдны Сашукѳс.

— Ме вѳзѳда-да, те Сашук, мыјкѳ јона вежѳн? Вај, вѳстав, мыј лоѳ, ен пов мыг. Верма-кѳ ме отсала. Ме гѳгѳрвоны-нын кутѳ ставсѳ.—Ваѳѳ лантѳс да мелѳа вѳзѳдлѳс Сашук-вылѳ.

— Нинѳм мекѳд ез ло,—шуѳс Сашук да друг гусѳник бѳрдны кутѳс—Ен јуаг менѳым, Ваѳѳ, јанѳѳм вѳставнысѳ.

— Те мыг ен јандыг, Сашук, Ме-ѳд теныд-жѳ бурсѳ кѳсја вѳчны. Сѳмын вај вѳстав: кодѳ сещѳмыс?—јуалѳс Ваѳѳ.

Сашук сѳнва-пыр ставсѳ вѳставлѳс вокыслы. Најѳ дыр сорнѳтѳсны кыѳѳ ба-тыслы нѳжјѳникѳн вѳставны, мед оз скѳрмы.

Друг зев ѳдјѳ воѳѳс керка ѳзѳсыс. Сарајлань ускѳдчѳс батыс јортчѳг-тырјѳ, сы-бѳрга бѳрдѳмѳн мамыс.

Муз-вылад, кор мамыс вѳсталѳс верѳсыдлы, сѳјѳ ез вермы терпѳтнысѳ да скѳрмѳс нылыд-вылѳ. Сещѳм-торгыд, дѳрт, важ-нога мѳѳпа мортыдлѳн гѳлѳ-мыд пузѳс.

— Кѳнѳ куѳѳаыс мѳјан?!—јортчѳг-тырјѳ ускѳдчѳс батыс воклань.—Сѳјѳ кѳсјѳ аслас ветлѳмѳн бат-мамсѳ пежавны. Вѳја сѳјѳс, гортыг вѳтла!

— Ваѳѳ!—горѳдѳс скѳрыг Ваѳѳ да пощѳс вонсѳ аснас. Сашукѳс нѳјтны нинѳмыг. Сѳјѳ абу мыжа. Мун бѳр пыр керкаад, бѳрвылас сѳрнѳтыштам.

— Кеж!..—јешщѳ јонжыка равѳстѳс батыс да ускѳдчѳс воѳѳ. Ваѳѳ аслас чорыд сѳна кѳјаснас кутѳс батсѳ морѳсѳдыс да бѳрлань јѳткыштѳс.

— Вѳсталѳ ме теныд ен лок. Ме ог сет чѳјѳс нѳјтны,—бара зев чорыда шуѳс Ваѳѳ.

— Те, те сѳјѳс кѳсјан мездыны!.. да, ме тенѳ желлѳс-моз чѳрса!—батыс нѳѳв-моз ускѳдчѳс Ваѳѳ-вылѳ. Ваѳѳ пѳлпомнас зыровтѳс батсѳ.

— Тенѳ мыј батыдкѳд вѳчан?

— Ваѳѳ,—рама вѳча вѳзѳс Ваѳѳ.—Ме тенѳ нинѳм ог кѳсјѳ вѳчны, сѳмын ме чѳјѳс ег кѳсјѳ сѳтны нѳјтны. Те-ѳд ачыд тѳдан, мыј-егкѳ скѳрмѳм-вывгыд сѳјѳс вермѳн вѳчны.

— Олѳм-жѳ-нын тајѳ,—гѳлыштѳмѳн шуѳс батыс да пырѳс керкаѳ. Бѳрсагыс пырѳс щѳц мамыс, Ваѳѳ Сашукѳд колтѳсны сарајѳ да дыр сорнѳтѳсны.

Кутісны чуксагны петукјас Небыр-мыгті зіжгөдчіс шонді. Ванё кык час-кынці ез-і вермы узны. Летчісны віз-вылө. Сашук шөщ летчіс. Некодлөн чужөм-вылас җерамбан ез вөв. Ставныс сөмын пурөны-ышкөны.

VI

Бара-нын матыгтөө гажа тулыс. Лунсөмөсјасын шонді бара-нын неуна шонтыштө. Кадыд пыр вожд мунө. Тулысгаыс уна-нын вежөс, унатор выльміс. Петкө-Митреј гөтрагіс. Сашуклыс вокед, Ванёдөс, арнас бөгтіс ы гөрд арміјаб. Сашуклөн лоі-нын кага. Öнi Сашук оз-нын јонасө шөггы. Гөрд-пасјас-нын кајыштөмабө чужөм-вылас. Багыс öнi өз-нын від Сашукос. Кодкөјасө ачыс-нын гусөңи-ка віждлө кага-вылө. Мамыс пібс-моз радејтө Сашуклыс пісө. „Мыјнө керан, скөрнад да локнад-өд нинөм оз артмы. Кісөөм ватө он курышт“—мөвпавлывлө Сашуклөн багыс.

Јона јөзүд җералісны да өтдортісны Сашукөс. Сөмын комсомол јачејка да төлкажык војтыр. бөгтісны Сашукөс ас-бордуланыс, ез сетны увтыртны сіјөс. Вајөм-ббрас регыд Сашуклыс пісө „пыртісны“ лыдфыган-керкаын, нiмсө пуктісны „Вiль“ (Лөенiн нiмовыс вожда шыпасјасө тежда). Лыдфыган-керкаыс зік тыр вөлі јөдөн.

Петкө-Митрејлы суд вөлі. Сіјө еөкө дыр сузөс, сөмын бөрынжык-нын ылаліс кывјаснас—вiсталис ставсө. Быд төлыс сылыс шуісны перјыны кагабс быдтөм-вылө 4 шажтөн.

Сiз-Паш.

Тулыс.

Лунвывган төкөтө төврутор пөлтыштө,
Вөјлаңө шоныд-ру вајө.
Шондіыс бара-нын гожса-моз гажөдө,—
Гажа кад быдөнлы вајө.

Јуајасыс јiјасыс важөн-нын кывтөмаг—
Кытчөкө морелан ылө.
Пөткајас унаөн локтісны лун-вылыс,
Сылөмыс најөслөн кылө.

Пујаслөн корјасыс котөрөн быдмөны;
Шондібан, мiчаөс, вежөс.

Тулысса рытјасө гылөны-ворсөны,
Томжык јөз чукөрөн горөз.

Сiктјасыс војтырыс көсјөны потавны
Гөравны-көзавны мујас.
Мiчаө-жужыда, шондібан, быдмөны,
Арза-пом-көзаяс-сујас.

Лөсыд-жө, гажа-жө овнысө быдөнлы;
Тулысса шондіа кадө.

Төвса-моз војтырыд абу-нын жугыльөс,
Сөлөмыс быдөнлөн радлө.

П. Козув.

Тулыс.

Сәләм радлә, ыпјә-четчә,
Тувсов лунә, бытгә рај.
Том јәз берег-дорә летчә,
Воём шоныд, гажа мај.

Сәләм-вылад быдён долыд,
Вірыд ворсә, содә вын.
Гажа каднад радлә лолыд,
Сынәд југыд, абу щын.

Гудыр-пемыд вылө кајөм,
Кустјас-јылын зәлгә кај.
Јәзлы долыд олөм вајөм,
Тувсов пәра гажа мај.

Петөј ставән—чојјас, вокјас,
Коргөј нөшта југыд-ін.
Пемыд мырлыг вољө бөкјас,
Шудсә адқас тіјан сін.

Міча вөччөј, нывјас, аңјас,
Медым гажыс лоас јон.
Гажмөмны щөщ: понјас, каңјас,
Быдён төдө гажлыг дон.

То-нө, чәләд-котыр шукгө,
Пионерлөн галстук гөрд.
Долыд олөм јәзлы пукгө,
Выјәз өшіңным оз бөрд.

Том-јәз, мунам ыжыд гажөн,
Медым бырлас сәләм-шоғ.
Омөһ гажыс колөм вајөн,
Өні гетчөз абу мог.

Ставән јурјас лептам вылө,
Гора сылам сыланкыв,
Мед-жө сәләм ыләз кылө,
Быдён гажмас—зон-і ныв.

Кон.-Оль.

Веккӧдӧм.

„Ордым“ журналын, 1927-ӧд вога 7-ӧд нумерын, „Јус“ ӱкӱтвореӱӱеын (48 лӱстбокын), мӧд строкаас печатајтӧма. „Сӧз-ју-дорын лебалӧ томыӱк јус“. Колӧ вӧли печатајтны: **„Созју дорын лебалӧ томыӱк јус“**.

1928-ӧд вога 2 нумерын „Бӱпур-дорын“ ӱкӱтвореӱӱеын, 6-ӧд вӱзас печатајтӧма: „Тӧдчыла ӧ бӱ дорса вӧр“. Колӧ: **„Тӧдчыштӧ бӱ-дорса вӧр“**.

1928-ӧд вога 3 нумерын, „Југӧрын“ печатајтӧма: „Шондӱӧј, ӧткода пармасӧ југӧд“. Колӧ: **Шондӱӧј, ӧткода пармасӧ југӧд**. Сӱјӧ нумерас-жӧ „Гуга кӧјдысын“ печатајтӧма: „Рытгорув пызӧ посӱид зерӧн“. Колӧ: **Рытгорув пызӧ посӱид зерӧн**.

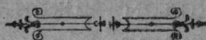
1928-ӧд вога 4 нумерын, „Рытја ӧтка нывлӧн“ ӱкӱтвореӱӱеын, вӱтӧд куплетсӧ печатајтӧма:

„Рытја јӧла кӧјис ылӧ
Ныв ӱмӧн јургӱс гор.
Сен ӧтка олӧмсӧ ылӧ
Том Аӱис ӧткӧн нор“.

Колӧ вӧли печатајтны:

„Рыт-јӧла кӧјис ылӧ
Ныв ӱмӧн јургӱс гор.
Сен ӧтка олӧм (сӧ) ылӧ
Том Аӱис ӧткӧн нор“.

Редактсӱја.

Редколлегия:

Ильчуков, Ф. Н. Попов, Н. П.
Минин, М. П. Жакова
Надеев, А. Н.

Редактор: Н. П. Попов.

Облит № 307

Ј. Устььсольск. Тип. Коми Издательства. Тираж 850

Ивл. № 4

Сузөдөй быд-тöлыгын-петан журнал

Ордьм

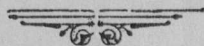
(Лезö ВКП (б)-лөн Обком).

Гижöны сетчö коміөн:

Сöвет-власт да Ставсоюзса коммунист-партия ужалöм-
жылыг, гиктса олöм-жылыг, крестана олöмсö да овмөссö
бурмөдöм-лөгөддöм-жылыг, коперативяс-жылыг, коміөн гиж-
öм-жылыг да бур-мича гижөдяс (өтикяс, вистяс) да уна
мукөдтор.

Быд номерын: 50—60 лытбок-саяс, емөг
герпасяс.

доньс: гражданагы 30 урөн тöлыг.
учреждениеяслы да организацияслы
—60 урөн тöлыг.

Журнал сузөдан
адрес:

Сыктывдин-кар, Вадорыв-
улыч, 41 № керка,—
Комі ныга лезан-ин.

25017

Торја-номерѝи нѣбыѣяслы - 50 ур.

НЖ Коми
1-1

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 6 (21) — Июнь — 1928 год.

Устьысольск, Набережная, 41.